

Godišnji izvještaj za 2008. godinu Udružene žene Banja Luka, Bosna i Hercegovina

Kontakt informacije:

Udružene žene Banja Luka

Adresa: Kalemegdanska 18, 78000 Banja Luka
Bosna i Hercegovina

Telefon/faks: +387 51 463 143

Telefon: +387 51 462 146

E-mail: office@unitedwomenbl.org

Web: <http://www.unitedwomenbl.org>

1. Predgovor

Zadovoljstvo nam je predstaviti vam godišnji izvještaj nevladine organizacije "Udružene žene" Banja Luka za 2008. godinu. Tokom ovog perioda, fokus našeg rada je bio usmjeren na promociju i zaštitu ženskih ljudskih prava i ravnopravnosti polova u svim aspektima javnog i privatnog života.

Uprkos izazovima sa kojima smo se suočavale u političkom, ekonomskom i društvenom okruženju, koji nastavljaju da marginalizuju probleme i prioritete žena u Bosni i Hercegovini, "Udružene žene" Banja Luka su uspjele postići neke značajne uspjehe na polju zaštite žena od svih oblika nasilja, promocije učešća žena u političkom odlučivanju i povećanju senzibilnosti elektronskih i štampanih medija u Bosni i Hercegovini za ženska ljudska prava i ravnopravnost polova.

"Udružene žene" Banja Luka su nastavile da pružaju direktnu pomoć ženama i djeci žrtvama nasilja putem pravnog savjetovališta i SOS telefona za žene koje su preživjele nasilje u porodici. Sigurna kuća za žene i djecu žrtve nasilja u regiji Banja Luke je pružila sklonište i pomoć za 34 žene i 36 djece koji su preživjeli nasilje, što predstavlja povećanje za gotovo 50% u odnosu na 2007. godinu.

Kvalitet podrške ženama i djeci žrtvama nasilja se poboljšao zahvaljujući učešću predstavnica i predstavnika "Udruženih žena" Banja Luka u radu multi-disciplinarnog mobilnog tima za podršku i pomoć žrtvama nasilja u porodici u Banja Luci. Učestvovali smo u 234 terenske intervencije u slučajevima nasilja u porodici u široj regiji Grada Banja Luka, i unaprijedili saradnju sa Centrom javne bezbjednosti i Centrom za socijalni rad Banja Luka.

Tokom 2008. godine, tim "Udruženih žena" Banja Luka se fokusirao na monitoriranje promjena i razvoja zakonodavstva i javnih politika u oblasti ravnopravnosti polova i zaštite ženskih ljudskih prava na svim nivoima u Bosni i Hercegovini i doprinijeli smo nekim značajnim promjenama u ovoj oblasti. Naš fokus je bio na Zakonu o zaštiti od nasilja u porodici Republike Srpske i Zakonu o socijalnoj zaštiti Republike Srpske, u okviru čijih izmjena, odnosno pripreme nacrtu novog zakona smo se zalagale za unaprijeđenje uloge države i vladinih institucija u zaštiti žena i djece koje/i su preživjele/i nasilje u porodici. Pokrenule smo važan pilot projekat usmjeren na zalaganje za rodno odgovorno budžetiranje u oblasti borbe protiv nasilja u porodici protiv žena, koji je rezultirao uvođenjem važnih zakonodavnih promjena i obaveze finansiranja sigurnih kuća za žene i djecu žrtve nasilja iz javnih budžeta na lokalnim i entitetskom nivou u Republici Srpskoj. Aktivnosti u oblasti uvođenja rodno odgovornog budžetiranja će se nastaviti i u 2009. godini.

"Udružene žene" Banja Luka su ponosne na uspješnu saradnju sa partnerskim ženskim nevladinim organizacijama, političarkama i elektronskim i štampanim medijima širom Bosne i Hercegovine i regiona, koja se značajno unaprijedila tokom 2008. godine. Zajedno smo realizovale dvije kampanje na cijelom teritoriju BiH koje su bile usmjerene na poboljšanje vidljivosti kandidatkinja za lokalne izbore u medijima i javnosti, i podizanje javne svijesti o rodno uslovljenom nasilju protiv žena u Bosni i Hercegovini. Takođe smo unaprijedili saradnju sa institucionalnim mehanizmima za ravnopravnost polova u BiH kroz učešće predstavnica "Udruženih žena" Banja Luka u multi-disciplinarnim radnim grupama usmjerenim ka razvoju Strategije za prevenciju i suzbijanje nasilja u porodici BiH i pripreme izmjena i dopuna Zakona o ravnopravnosti polova BiH.

Ostajemo predane radu na unaprijeđenju profesionalnih kapaciteta i ekspertize našeg osoblja sa ciljem unaprijeđenja naših aktivnosti na promovisanju i zaštiti ženskih ljudskih prava i ravnopravnosti polova u Bosni i Hercegovini i regionu.

"Udružene žene" Banja Luka koriste priliku da iskažu zahvalnost za veliku podršku svim našim donatorima, partnerskim organizacijama i institucijama, kao i građankama i građanima Banja Luke i drugih gradova Bosne i Hercegovine u kojima smo realizovale naše aktivnosti koje su predstavljene u ovom izvještaju.

Nada Golubović
Izvršna direktorica
"Udružene žene" Banja Luka

2. O "Udruženim ženama" Banja Luka

"Udružene žene" Banja Luka je nevladina organizacija osnovana 16. avgusta 1996. godine u Banja Luci, BiH. Kroz aktivnosti i projekte naše organizacije, zalažemo se za poboljšanje društvenog položaja žene, i njeno pravo na život bez nasilja u porodici i javnom životu. Želimo vidjeti više žena na mjestima odlučivanja u vladinim institucijama na svim nivoima u Bosni i Hercegovini.

Naša vizija je "Žena svijesna svoje moći, ravnopravna, poštovana, zaposlena i srećna."

Naša misija je "Jačanje i afirmacija žena kroz zalaganje i rad na primjeni ženskih ljudskih prava u praksi."

Programska područja i strateški prioriteti "Udruženih žena" Banja Luka:

A. Zalaganje protiv nasilja protiv žena i rodno zasnovanog nasilja u Bosni i Hercegovini

Strateški ciljevi i aktivnosti: Omogućavanje efikasnog pravnog savjetovanja i servisa podrške za žene i djecu žrtve nasilja u porodici, poboljšanje saradnje i koordinacije sa nevladinim organizacijama i vladinim institucijama u borbi protiv nasilja protiv žena, javno zalaganje za uvođenje rodno osjetljivog i odgovornog budžetiranja u područje borbe protiv domaćeg nasilja protiv žena, jačanje svijesti javnosti o rodno zasnovanom nasilju, monitoriranje primjene domaćih zakona i međunarodnih konvencija i dokumenata usmjerenih na zaštitu žena od nasilja, ostvarivanje uticaja na pozitivne promjene diskriminatornih zakona i javnih politika u ovoj oblasti.

B. Mediji i ravnopravnost polova u Bosni i Hercegovini

Strateški ciljevi i aktivnosti: smanjenje rodno zasnovanih stereotipa u medijima, ostvarivanje uticaja na pozitivne promjene medijskih politika i programa u smislu povećanja vidljivosti i poboljšanja prikazivanja žena i ženskih problema u medijima, jačanje primjene međunarodnih konvencija i dokumenata usmjerenih na uvođenje koncepta ravnopravnosti polova u BiH medijima, rodno osjetljiva edukacija medijskih profesionalaca i profesionalki, stvaranje mogućnosti za uklanjanje rodno uslovljene diskriminacije u svim oblastima društvenog, ekonomskog i političkog života kroz podizanje svijesti javnosti o postojanju Zakona o ravnopravnosti polova u BiH, razvijanje informisanog javnog mnjenja o rodno uslovljenoj diskriminaciji i podsticanje aktivnog učešća građana i građanki u akcijama koje su usmjerene ka unaprijeđenju položaja žena u našem okruženju.

C. Ravnopravnost polova u javnom i političkom životu u Bosni i Hercegovini

Strateški ciljevi i aktivnosti: Osnježivanje žena da učestvuju u političkim i društvenim promjenama kroz njihovu aktivnu ulogu u kreiranju javnih politika i političkom odlučivanju na lokalnom, entitetskom i državnom nivou u Bosni i Hercegovini, jačanje primjene domaćih zakona i međunarodnih konvencija i dokumenata usmjerenih na osiguravanje ravnopravnosti žena i muškaraca u javnom i političkom životu u Bosni i Hercegovini i ostvarivanje uticaja na pozitivne promjene diskriminatornih zakona i javnih politika u ovoj oblasti.

D. Zalaganje protiv trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini

Strateški ciljevi i aktivnosti: Povećanje svijesti javnosti o problemu trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini, naročito trgovine ženama i djecom, kao najranjivijim kategorijama izloženim uticaju kriminalnih mreža trgovaca ljudima u Bosni i Hercegovini i regionu, jačanje umrežavanja i zajedničkih aktivnosti ženskih nevladinih organizacija u BiH sa ciljem borbe protiv trgovine ženama, i javno zalaganje za promjenu domaćih zakona i međunarodnih konvencija i dokumenata u oblasti borbe protiv trgovine ženama.

3. Analiza okruženja u kojem smo realizovale naše aktivnosti u 2008. godini

3.1 Promjene u institucionalnom okviru, akcijama i politikama usmjerenim na unaprijeđenje ravnopravnosti polova u Bosni i Hercegovini

3.1.1 Aktivnosti u oblasti prevencije i borbe protiv nasilja protiv žena

U 2008. godini, primjetan je napredak u radu institucionalnih mehanizama za ravnopravnost polova na državnom i entitetskom nivou u Bosni i Hercegovini u uspostavljanju okvira javnih politika i aktivnosti usmjerenih na sprječavanje i borbu protiv nasilja protiv žena i nasilja u porodici.

- Krajem januara 2008. godine, Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine je usvojila **Rezoluciju o borbi protiv nasilja nad ženama u porodici**.¹ Rezolucija je usvojena kao odgovor na Regionalnu kampanju "**Parlamentarci ujedinjeni u borbi protiv nasilja nad ženama u porodici**" koja je inicirana od strane Savjeta Evrope putem Rezolucije Br. 1512, usvojene 2006. godine. Rezolucija Parlamenta BiH poziva Savjet ministara Bosne i Hercegovine da usvoji odgovarajuće zakone i budžetske mjere, kao i javne politike usmjerene ka zaustavljanju nasilja protiv žena, da osigura efikasnu implementaciju postojećih zakona u praksi, posebno efikasnih mjera zaštite žrtava nasilja, i osigura kontinuiranu obuku zdravstvenih radnika, policije, sudstva i profesionalaca angažovanih u okviru socijalne zaštite.

Rezolucija takođe prepoznaje potrebu kontinuiranog monitoringa rada vladinih institucija na prevenciji nasilja protiv žena i nasilja u porodici, kao i pripremanja redovnih izvještaja o napretku i mjerama preduzetim u ovoj oblasti, i podnošenja ovih izvještaja Savjetu Evrope..

- Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine i Agencija za ravnopravnost polova BiH je pokrenula pripremu **BiH Strategije za spriječavanje i borbu protiv nasilja u porodici** putem formiranja multidisciplinarnе radne grupe sa učešćem javnih zvaničnika i zvaničnica, i predstavnica nevladinih organizacija. Dvije predstavnice civilnog sektora aktivnog u radu na zaštiti ženskih ljudskih prava i ravnopravnosti polova su bile Natalija Petrić, pravna savjetnica "Udruženih žena" Banja Luka i Jasmina Mujezinović, direktorica "Fondacije lokalne demokratije" Sarajevo. Natalija Petrić je doprinijela radu radne grupe putem pružanja pravne ekspertize i iskustva nevladinog sektora u radu na problemu nasilja protiv žena i nasilja u porodici. Osim toga, imala je mogućnost da učestvuje u razvoju Strategije u dijelu koji se odnosi na rad skloništa za žene i djecu žrtve nasilja u porodici u Bosni i Hercegovini.

- BiH Strategija za spriječavanje i borbu protiv nasilja u porodici pokriva period od 2008. godine do 2010. godine i fokusira se na sljedeće mjere:

- a). Prevencija nasilja kroz rad sa medijima i vladinim institucijama,
- b). Reforma edukacijskog plana i programa profesionalnog osoblja u vladinim institucijama,
- c). Mjere koje se odnose na tretman nasilja u porodici,
- d). Mjere koje se odnose na pružanje pomoći žrtvama nasilja,
- e). Mjere usmjerene na rad sa nasilnicima - razvoj modela za psihosocijalni tretman počinitelaca nasilja u porodici,
- f). Unaprijeđenje baza podataka i statističkih informacija o nasilju protiv žena,
- g). Vođenje kontinuiranih istraživanja o mogućnostima zaštite prava i pružanje pomoći žrtvama i svjedocima i svjedokinjama nasilja u porodici.

- U januaru 2008. godine, Narodna skupština Republike Srpske je usvojila **Zakon o izmjenama i dopunama zakona o zaštiti od nasilja u porodici Republike Srpske** i time uvela dvije značajne promjene. Nasilje u porodici je prepoznato kao teško kršenje ljudskih prava žena i djece, i uvedena je obaveza finansiranja sigurnih kuća za žene i djecu žrtve nasilja u porodici iz javnih budžeta na entitetskom i lokalnom nivou, u odnosu 70:30. Odluka koja se odnosi na finansiranje sigurnih kuća u Republici Srpskoj je poštovana u procesu planiranja budžeta za 2009. godinu od strane Ministarstva finansija Vlade Republike Srpske i Gradske uprave Banja Luka, u odnosu na Sigurnu kuću za žene i djecu žrtve nasilja u Banja Luci, koju vode "Udružene žene" Banja Luka.

Zajedno sa partnerskim nevladinim organizacijama u Bosni i Hercegovini, "Udružene žene" Banja Luka su uticale na ovaj proces kroz izradu amandmana na Zakon o zaštiti od nasilja u porodici u Republici Srpskoj i lobiranje parlamentarki da ih podrže. Ovaj proces je uticao na podizanje svijesti javnosti o domaćem nasilju protiv žena i povećao medijski fokus i pokrivenost problema rodno zasnovanog nasilja u Bosni i Hercegovini.

- U maju 2008. godine, Komisija za jednake mogućnosti Narodne skupštine Republike Srpske i Gender centar Vlade Republike Srpske su organizovali tematsku sjednicu pod nazivom "**Implementacija Akcionog plana za borbu protiv nasilja u porodici u 2007. i 2008. godini u Republici Srpskoj.**" Cilj ove sjednice je bilo predstavljanje trenutnih rezultata i planiranih aktivnosti od strane vladinih institucija u okviru implementacije Akcionog plana. Prepoznat je napredak u smislu osiguravanja zakonodavnih mogućnosti za finansijsku podršku iz javnih budžeta za skloništa za žene i djecu žrtve nasilja u Republici Srpskoj. Gender centar Vlade Republike Srpske je naglasio problem nedostatka standardizovanog prikupljanja podataka o slučajevima nasilja u porodici i nivoima podrške žrtvama nasilja od strane vladinih institucija uključenih u rad na nasilju u porodici, naročito policije, centara za socijalni rad, pravosuđa i zdravstvenih institucija.

- 2008. godine, Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske je iniciralo rad na pripremi **Uputstava i protokola za rad sa žrtvama nasilja u porodici** – dvije odvojene procedure i uputstva su

¹ Kompletan tekst Rezolucije o borbi protiv nasilja u porodici protiv žena se nalazi na web stranici Savjeta Evrope, na sljedećem linku: http://www.coe.int/t/pace/campaign/stopviolence/Source/bih_resolution_jan2008_en.pdf

pripremljene za centre za socijalni rad i zdravstvene institucije. Kao dio ovog procesa, zajednički upitnik je napravljen sa ciljem unaprijeđenja i sistematizovanja prikupljanja podataka o žrtvama i počiniocima nasilja u porodici. Početkom juna 2008. godine, otpočeo je proces edukacije profesionalnog osoblja centara za socijalni rad i zdravstvenih institucija od strane Ministarstva, sa ciljem uvođenja novih uputstava i protokola u praksi. Kontinuirani problem predstavlja činjenica da žene žrtve nasilja još uvijek moraju snositi troškove dobijanja ozljednih listova ili medicinskih nalaza, koji predstavljaju jedini relevantan dokaz u sudskim procesima da se nasilje zaista i dogodilo. Neke lokalne zajednice pokrijavu ove troškove iz javnih budžeta kroz centre za socijalni rad, ali to još uvijek nije konzistentna praksa.

- U junu 2008. godine, Vlada Republike Srpske je proglasila godine **2008. i 2009. godinama borbe protiv nasilja u porodici u Republici Srpskoj**. Široka medijska kampanja pod nazivom "**Porodica bez nasilja**" je pokrenuta sa ciljem ostvarivanja uticaja na podizanje javne svijesti o nasilju u porodici kao društvenom problemu, i stvaranje klime nulte tolerancije na nasilje u porodici u Republici Srpskoj. Promotivni materijali koji usmjereni na različite ciljne grupe su napravljeni i distribuirani širom Republike Srpske u opštinske administracije, javne institucije, škole i nevladine organizacije.

- Na 55. sjednici održanoj 14. maja 2008. godine, Vlada Federacije BiH je usvojila odluku da alokira 200.000 konvertibilnih maraka iz javnog budžeta FBiH **za podršku primjeni Zakona o zaštiti od nasilja u porodici u Federaciji BiH**. U skladu sa programom Gender centra Vlade Federacije BiH, finansijska podrška je dodijeljena lokalnim nevladinim organizacijama koje rade sa žrtvama nasilja u porodici. Međutim bez obzira na ovaj napredak, Federacija BiH još uvijek nema sistematskog rješenja za podršku sigurnim kućama za žrtve nasilja u porodici u FBiH iz javnih budžeta.

- U 2008. godini, Gender centar Vlade Federacije BiH je **pripremio izmjene i dopune Zakona o zaštiti od nasilja u porodici u Federaciji BiH**, kao i **Strateški plan za borbu protiv nasilja u porodici u Federaciji BiH**. Vlada Federacije BiH je usvojila Strateški plan na 77. sjednici održanoj 13. novembra 2008. godine. Strateški plan predstavlja operativni dokument i radni okvir za sve vladine institucije odgovorne za preventivni rad u oblasti nasilja u porodici, a naročito u oblasti obrazovanja, zaštite zdravlja, socijalne zaštite, bezbjednosti i pravosudnog sistema u Federaciji Bosne i Hercegovine. Fokus Strateškog plana je na razvoju neophodnih programa obuke za profesionalce i profesionalke koji/e rade na prevenciji nasilja u porodici. Dugoročni strateški cilj u oblasti prevencije nasilja u porodici je osiguravanje harmonizovanih i prilagođenih preventivnih mjera vladinih institucija na svim nivoima i nevladinih organizacija u Federaciji BiH. Strateški plan se fokusira na sljedeće ključne ciljeve: usvajanje zakonodavstva, umrežavanje profesionalnih službi, edukacija i povećanje senzibilnosti profesionalaca i profesionalki, kao i šire javnosti za nasilje u porodici, uspostavljanje multi-disciplinarnog modela u prevenciji i zaštiti od nasilja, i uspostavljanje zajedničke baze podataka i SOS telefona za podršku žrtvama nasilja u porodici.

- 4. decembra 2008. godine u Sarajevu, Gender centar Vlade Federacije BiH je potpisao Memorandum o razumijevanju i saradnji sa nevladinim organizacijama "Žene sa Une" Bihadž, "Žena BiH" Mostar, "Medica" Zenica, "Vive Žene" Tuzla i "Fondacija lokalne demokratije" Sarajevo, kao i sa Centrom za socijalni rad Jajce. Memorandum ima za cilj uspostavljanje zajedničkog SOS telefona koji radi 24 časa 7 dana u sedmici a kratkom broju 1265. Članice pomenutih nevladinih organizacija u profesionalno osoblje Centra za socijalni rad Jajce će kontinuirano pružati savjete i podršku žrtvama nasilja koje pozovu kratku liniju.

3.1.2 Priprema izmjena i dopuna Zakona o ravnopravnosti polova Bosne i Hercegovine i usvajanje Zakona o zabrani diskriminacije Bosne i Hercegovine

-Tokom 2008. godine, Agencija za ravnopravnost polova Bosne i Hercegovine i Gender centri Vlada Republike Srpske i Federacije BiH su pokrenuli aktivnosti na pripremi **izmjena i dopuna Zakona o ravnopravnosti polova Bosne i Hercegovine**, sa ciljem prevazilaženja identifikovanih prepreka u primjeni ovog zakona u praksi. Agencija za ravnopravnost polova BiH je uspostavila Radnu grupu koja se sastojala uglavnom od predstavnika i predstavnica vladinih institucija na entitetskom i državnom nivou BiH i pravnih ekspertica. Radna grupa je imala zadatak da pripremi detaljnu analizu Zakona o ravnopravnosti polova BiH i predloži izmjene i dopune, koje će ovaj zakon ojačati u svim aspektima, a ne samo u oblasti sudske zaštite. U decembru 2008. godine, Natalija Petrić, pravna savjetnica "Udruženih žena" Banja Luka je imenovana za članicu Radne grupe kao jedina ekspertica iz reda civilnog sektora u BiH, kako bi doprinijela u pripremi izmjena i dopuna zakona. Naša predstavnica je koristila ovu priliku da se zalaže za integrisanje prijedloga ženskih nevladinih organizacija vezanih za osiguravanje ravnopravne zastupljenosti žena u političkom odlučivanju na svim nivoima vlasti, kao i jačanje mjera usmjerenih na borbu protiv rodno zasnovanog nasilja i sudske zaštite, kako je regulisana ovim zakonom.

² Strateški plan za prevenciju nasilja u porodici u Federaciji BiH 2009-2010 se nalazi na sljedećem web linku: http://www.fgenderc.com.ba/bh/strateski_plan/strateski_plan_bos.pdf

- Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine je pripremio **nacrt Zakona o zabrani diskriminacije Bosne i Hercegovine**. Ovaj zakon ima za cilj osiguravanje zaštite prava regulisanih ustavima BiH i entiteta, Statuta Brčko Distrikta, važećih zakona u BiH, kao i prava prepoznatih Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda i drugim međunarodnim konvencijama ratifikovanim od strane Bosne i Hercegovine. Izbjeglice i raseljena lica, i druge ranjive grupe, kao što su civilne žrtve rata, žrtve u krivičnim postupcima, osobe sa invaliditetom, predstavnici manjina, žene, djeca i osobe starije životne dobi su prepoznate kao posebne kategorije zaštite. Za ove kategorije, vladine institucije u BiH su obavezne osigurati jednak pristup i ravnopravnost u uživanju njihovih prava, putem usvajanja posebnih zakona i razvijanje i primjenu posebnih programa zaštite. Nacrt zakona takođe prepoznaje Ombudsman Bosne i Hercegovine kao ključnu instituciju koja ima mandat da spriječava i suzbija diskriminaciju u Bosni i Hercegovini.³ U periodu pripreme ovog izvještaja, Zakon o zabrani diskriminacije BiH još uvijek nije prošao proceduru pred Parlamentarnom skupštinom Bosne i Hercegovine.

3.1.3 Prvi zvanični izvještaji o stanju ravnopravnosti polova u Bosni i Hercegovini pripremljeni od strane institucionalnih mehanizama za ravnopravnost polova

- **Mali napredak je ostvaren u smislu monitoringa i izvještavanja o problemima u oblasti ravnopravnosti polova od strane vladinih institucija u Bosni i Hercegovini.** Prema Zakonu o ravnopravnosti polova u Bosni i Hercegovini, monitoring i supervizija nad primjenom Zakona o ravnopravnosti polova u BiH su primarno stavljeni nadležnost entitetskih Gender centara, koji su obavezni pripremati godišnje i specijalne izvještaje o primjeni ovog zakona i podnositi ove izvještaje Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine. Zakon takođe propisuje da ovi izvještaji moraju biti objavljeni. Osim toga, zakon nalaže usklađivanje drugih zakona u BiH sa Zakonom o ravnopravnosti polova u BiH u periodu od šest mjeseci od njihovog usvajanja.⁴ Do sada, niti jedna od ovih obaveza nije konzistentno primjenjena u praksi - prvi izvještaji o primjeni Zakona o ravnopravnosti polova u BiH su pripremljeni od strane Gender centara Vlade RS i FBiH početkom 2008. godine za period 2007. godine.

Ovi izvještaji se prvenstveno fokusiraju na aktivnosti ovih institucionalnih mehanizama, i u velikoj mjeri propuštaju da pruže informacije i analizu o statusu napretka u postizanju ravnopravnosti žena i muškaraca u specifičnim oblastima regulisanim ovim zakonom. U procesu pripreme ovih izvještaja, ženske nevladine organizacije su kontaktirane od strane Gender centara Vlade RS i FBiH sa zahtjevom za dostavljanje informacija o njihovim aktivnostima na primjeni Zakona o ravnopravnosti polova u BiH. Transparentnost ovih izvještaja prema široj javnosti je takođe ograničena – do sada, samo je Gender centar Vlade Federacije BiH objavio njihov izvještaj o primjeni Zakona o ravnopravnosti polova BiH za područje FBiH na njegovoj web stranici.⁵ Agencija za ravnopravnost polova Bosne i Hercegovine i Gender centar Vlade Republike Srpske su predstavili samo ključni sažetak izvještaja u vezi sa primjenom Zakona o ravnopravnosti polova BiH na konferenciji za novinare održanoj u Sarajevu 5. marta 2008. godine, i samo je saopštenje za medije dostupno široj javnosti na web stranici Agencije.⁶ Nemamo saznanja da su specijalni izvještaji pripremani i podneseni Savjetu ministara BiH.

3.2 Promjene u političkom okruženju i zastupljenosti žena u političkom odlučivanju u Bosni i Hercegovini

- Akcije i rad vladinih institucija i organizacija na svim nivoima u Bosni i Hercegovini reflektiraju spore pozitivne promjene u smislu prevazlaženja rodno zasnovanih stereotipa i diskriminatornih stavova prema učesću žena u javnom i političkom životu i odlučivanju. Analiza sveukupnog rada vladinih institucija na svim nivoima u Bosni i Hercegovini pokazuje da su aktivnosti na uvođenju rodne ravnopravnosti gotovo u potpunosti stavljene u odgovornost Agencije za ravnopravnost polova BiH i Gender centara Vlade RS i Vlade FBiH. Druge vladine institucije se ne osjećaju odgovornim za primjenu Zakona o ravnopravnosti polova BiH.

- Uprkos javnim protestima i pritisku "Udruženih žena" Banja Luka i drugih ženskih nevladinih organizacija širom Bosne i Hercegovine, Centralna izborna komisija BiH je ponovo zanemarila svoju obavezu usklađivanja izbornog zakona BiH sa članom 15. Zakona o ravnopravnosti polova BiH i postupanja u skladu sa Preporukama UN CEDAW Komiteta u vezi sa ovim pitanjem. U odgovoru na naše protestno pismo, predstavnik Centralne izborne komisije BiH je izjavio da ova institucija nije odgovorna za primjenu Zakona o ravnopravnosti polova BiH i da "Zakon o ravnopravnosti polova BiH predviđa zastupljenost oba pola

³ Nacrt zakona o zabrani diskriminacije Bosne i Hercegovine se može naći na sljedećem linku:
<http://www.mhrr.gov.ba/PDF/LjudskaPrava/ZakonOZabraniDiskriminacijaNacrt.pdf>

⁴ Član 24. Zakona o ravnopravnosti polova Bosne i Hercegovine

⁵ Vid: http://www.fgencerc.com.ba/bh/godisnji_izvjestaji/izvjesce_o_provedbi_ZORSuBiH_za_2007.pdf and http://www.fgencerc.com.ba/bh/godisnji_izvjestaji/prilozi.pdf

⁶ Vid: <http://www.arsbih.gov.ba/download.aspx?id=658> and <http://www.arsbih.gov.ba/download.aspx?id=659>

ravnopravno, ali ne i jednak broj predstavnika oba pola u vladinim institucijama na svim nivoima u Bosni i Hercegovini."⁷

- "Udružene žene" Banja Luka još uvijek nisu primile odgovor na našu tužbu podnesenu Sudu BiH, koju smo predali u martu 2007. godine protiv Centralne izborne komisije BiH. Tužba se odnosi na kršenje Zakona o ravnopravnosti polova BiH u slučaju potvrđivanja mandata kandidatima za članove Savjeta ministara BiH. Ovo najviše tijelo izvršne vlasti u Bosni i Hercegovini još uvijek ima sve ministre muškarce.

- Marginalizacija žena i zanemarivanje važnosti pitanja ravnopravnosti polova u svim oblastima ekonomskog, društvenog i političkog života nastavlja biti veoma vidljiva, uprkos kontinuiranom pritisku lokalnih nevladinih organizacija da se ova pitanja razmatraju i tretiraju kao prioriteta u okviru društvenog i političkog života. Izvještaj o stanju ljudskih prava u Bosni i Hercegovini u 2007. godini pripremljen od strane Helsinškog komiteta za ljudska prava u Bosni i Hercegovini početkom 2008. godine, pokazuje otvoren kritizam prema aktivnostima vladinih institucija na svim nivoima u BiH usmjerenim na spriječavanje rodno zasnovane diskriminacije i osiguravanje ravnopravnosti žena i muškaraca u javnoj i privatnoj sferi. Izvještaj navodi da su žene ozbiljno podzastupljene u političkom životu i odlučivanju i da ne učestvuju u ekonomskim i političkim reformama. U odnosu na muškarce, žene imaju ograničen pristup tržištu rada - 34,9% žena je nezaposleno i više od 60% žena nije pokriveno zdravstvenim osiguranjem. Izvještaj naglašava izuzetno težak položaj Romkinja u Bosni i Hercegovini – 90% Romkinja nema nikakav pristup zdravstvenoj zaštiti, socijalnoj zaštiti i zapošljavanju i naglašava da se žene koje žive u ruralnim područjima Bosne i Hercegovine nalaze u sličnom položaju. Izvještaj takođe navodi da ne postoje mjere i planovi na nivou države Bosne i Hercegovine, entiteta i Brčko Distrikta koje bi adresirale ove probleme, kao što ne postoje ni programi koji bi podsticali zapošljavanje žena.⁸

-5. novembra 2008. godine, Evropska komisija je objavila Izvještaj o napretku u Bosni i Hercegovini, za period od 1. oktobra 2007. godine do 1. oktobra 2008. godine. Službe Evropske komisije su predstavile rezultate monitoringa i procjene postignuća Bosne i Hercegovine kao potencijalnog kandidata za članstvo u Evropskoj uniji. Suprotno od predhodnih izvještaja o napretku Bosne i Hercegovine, kojima su nedostajale informacije i zaključci u vezi sa statusom ženskih ljudskih prava i ravnopravnosti polova, izvještaj za 2008. godinu konzistentno integriše ova pitanja. Ovo može biti posmatrano kao rezultat pritiska nekoliko nevladinih organizacija u BiH, uključujući i "Udružene žene" Banja Luka, koje su kritikovle Evropsku komisiju zbog nedostatka napora da zabilježe i analiziraju probleme u vezi sa poštovanjem ženskih ljudskih prava i ravopravnosti polova.

- Evropska komisija je prepoznala ukupni okvir za ženska ljudska prava kao zadovoljavajući, ali je takođe iskazala zabrinutost u vezi sa nedostatkom napretka u efikasnoj primjeni postojećih javnih politika i zakona u praksi. U dijelu izvještaja Evropske komisije koji se odnosi na situaciju u sistemu kaznenih institucija u BiH, Evropska komisija identifikuje potrebu za adresiranjem nedostatka specijalnih kaznenih institucija za žene, maloljetnike, mentalno oboljela lica, osobe sa invaliditetom i starija lica. Izvještaj naglašava postojanje struktura podrške ravnopravnosti polova, i identifikuje potrebu za specificiranjem mandata institucija koje se bave ovim pitanjima, kao i povećanje podrške u smislu finansija i ljudskih resursa, kako bi se osiguralo njihovo zadovoljavajuće funkcionisanje. Takođe je identifikovana potreba za jasnim prioritetima u efikasnoj primjeni Gender akcionog plana Bosne i Hercegovine.

- U odnosu na anti-diskriminacijske politike, Izvještaj se posebno fokusira na problem široko rasprostranjene društvene diskriminacije i isključenja LGBT⁹ zajednice. Izvještaj zaključuje da je "uvođenje i primjena zakonodavnih odredbi kako bi se spriječila diskriminacija i zaštitila prava žena, djece, osoba sa invaliditetom i socijalno isključenih grupa, kao i LGBT je u suštini veoma ograničeno." U oblasti zaštite jednakih mogućnosti, Izvještaj o napretku BiH za 2008. godinu naglašava da nisu preduzete ozbiljne mjere kako bi se adresirali problemi ograničenog pristupa žena tržištu rada. Kao posljedica toga, rodno zasnovana diskriminacija radnika ostaje široko rasprostranjena, žene nastavljaju biti podzastupljene u političkom životu i njihove plate ostaju značajno niže nego plate muškaraca.¹⁰

⁷ Dr. Suad Arnautović, Predsjednik Centralne izborne komisije Bosne i Hercegovine u pismu odgovora na javni apel Udruženih žena Banja Luka i Helsinškog parlamenta građana Banja Luka u odnosu na harmonizaciju Izbornog zakona BiH sa Zakonom o ravnopravnosti polova BiH, Br. 05-1-02-3-572/08, Sarajevo, 31. mart 2008. godine

⁸ Izvještaj o stanju ljudskih prava u Bosni i Hercegovini (Analiza za period od 1. januara do 31. decembra 2007. godine), Br. 02-02/2008, Helsinški komitet za ljudska prava u Bosni i Hercegovini, Dostupno na web linku:

<http://www.bh-hchr.org/Izvjestaji/Izvjestaji%20o%20stanju%20ljudskih%20prava%20za%202007.doc>,

(pristupljeno 19. februara 2008. godine)

⁹ LGBT se odnosi na osobe lezbijeske, gej, biseksualne i transrodne orijentacije

¹⁰ Izvještaj o napretku Bosne i Hercegovine pripremljen od strane Evropske komisije se može pronaći na sljedećem web linku: http://ec.europa.eu/enlargement/press_corner/key_documents/reports_nov_2008_en.htm

- U procesu pripreme za lokalne izbore održane 5. oktobra 2008. godine u Bosni i Hercegovini, "Udružene žene" Banja Luka su se pridružile ženskim nevladinim organizacijama širom Bosne i Hercegovine u otvorenom pozivu svim političkim partijama da osiguraju jednake mogućnosti za kandidatkinje za opštinske skupštine/lokalna vijeća u procesu sastavljanja kandidatskih lista. "Udružene žene" Banja Luka su naglasile da, u cilju postizanja Evropskih standarda i integrisanja ovih pitanja u Zakon o ravnopravnosti polova BiH, političke stranke treba da osiguraju jednak tretman članica i članova političkih partija prilikom kreiranja kandidatskih lista. Pozvale smo političke partije da prilikom sastavljanja listi naizmjenično stavljaju kandidate i kandidatkinje - po principu jedan muškarac, jedna žena itd. Udružene žene Banja Luka su iznijele stav da će ovakav sastav kandidatskih lista omogućiti veći broj izabranih žena u opštinske skupštine/lokalna vijeća, stvoriti preduslove za zajedničku odgovornost muškaraca i žena za održivi humani razvoj lokalnih zajednica i ravnopravnije učešće žena i muškaraca u procesima odlučivanja na lokalnom nivou.

Ključne brojke - lokalni izbori u Bosni i Hercegovini – oktobar 2008. godine

Pol	Ukupno kandidata za opštinske/gradske načelnike		Ukupno kandidata za delegate u lokalnim skupštinama		Ukupno kandidata za delegate u lokalnim skupštinama iz reda nacionalnih manjina		Ukupno glasača	
	Broj	Postotak	Broj	Postotak	Broj	Postotak	Broj	Postotak
Ž	36	6%	10.189	36%	20	19%	1.513.836	50%
M	530	94%	18.182	64%	86	81%	1.510.291	50%
Ukupno	566	100%	28.371	100%	106	100%	3.024.127	100%

Na lokalnim izborima u BiH 2008. godine je bilo samo 36 (ili 6%) kandidatkinja za opštinske/gradske načelnice i 10189 (ili 36%) kandidatkinja za delegatkinje u opštinskim skupštinama/lokalnim vijećima u Bosni i Hercegovini. Osim toga, bila je 21 (ili 20%) kandidatkinja za delegatkinje u opštinskim skupštinama/lokalnim vijećima iz reda nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini. Žene su činile 50% registrovanog glasačkog tijela za lokalne izbore u 2008. godini u Bosni i Hercegovini.

Zvanični rezultati za lokalne izbore u Bosni i Hercegovini u 2008. godini pokazuju da su kandidatkinje osvojile 14.5% od ukupnog broja delegatskih mjesta u opštinskim skupštinama/lokalnim vijećima u BiH. Međutim, primjetno je da niti jedna kandidatkinja nije osvojila delegatsko mjesto u osam opština u BiH, koje se predominantno nalaze u regiji Zapadne BiH. Iznenađenje svakako predstavlja opština Kupres u kojoj su žene osvojile više od pola delegatskih mjesta u lokalnom vijeću.

Od 140 opština u Bosni i Hercegovini, žene su osvojile 4 pozicije opštinskih/gradskih načelnica - u opštinama Novi Grad, Oštra Luka, Istočni Drvar i Kalinovik. Sve izabrane načelnice su iz reda jedne političke partije - Saveza nezavisnih socijaldemokrata (SNSD), političke partije koja je osvojila najveći broj delegata na lokalnim izborima u BiH u 2008. godini. Sve pomenute opštine pripadaju rangu srednje razvijenih ili nerazvijenih lokalnih zajednica u Bosni i Hercegovini, što predstavlja dodatni izazov i pritisak za novoizabrane načelnice. Međutim, u slučaju opštine Oštra Luka, novoizabrana načelnica Drena Kulidža je osvojila treći mandat, što govori u prilog njenog uspjeha u vodećoj ulozi u razvoju ove lokalne zajednice.¹¹

- Žene nastavljaju biti nevidljive u političkim pregovorima o svim važnim pitanjima koja utiču na živote građana i građanki Bosne i Hercegovine, kao što je na primjer pitanje ustavnih reformi u BiH. Muškarci lideri vodećih političkih partija u BiH završavaju sve pregovore o važnim političkim temama u svojim uskim krugovima, i međunarodna zajednica podržava ovaj model. Ključni argument političara za nedostatak žena u političkim pregovorima i odlučivanju je da nema dovoljno žena sa profesionalnim znanjem iz ekonomije i političkim iskustvom koje bi dale kreativan i koristan doprinos rješavanju političke i ekonomske krize u zemlji. Muške političke elite još uvijek nisu spremne da ostave više prostora ženama u političkom odlučivanju, i većina političara u Bosni i Hercegovini podržava stav da se žene same moraju izboriti za mjesto u političkom i javnom životu. Ovi argumenti pokazuju nedostatak svijesti o jednakoj odgovornosti muškaraca i žena za postizanje ravnopravnosti polova u javnom i političkom životu, i neophodnosti promocije aktivne uloge oba pola u integrisanju ravnopravnosti polova u sve oblasti društvenog, ekonomskog i političkog života u Bosni i Hercegovini.

¹¹ Analizirani su zvanični rezultati lokalnih izbora 2008. godine u BiH na osnovu podataka Centralne izborne komisije Bosne i Hercegovine koji su objavljeni na web stranici www.izbori.ba

3.3 Promjene u fokusu medija na pitanja ženskih ljudskih prava i ravnopravnosti polova

- "Udružene žene" Banja Luka kontinuirano monitoriraju medije i njihovo izvještavanje o ženskim pitanjima i ravnopravnosti polova u Bosni i Hercegovini. Tokom 2008. godine, zabilježile smo generalni napredak u pogledu broja izvještaja o ženama i pitanjima vezanim za ravnopravnost polova, posebno povećan broj članaka u štampanim medijima i TV izvještaja i priloga u vezi sa problemima nasilja protiv žena i nedovoljnom zastupljenosti žena u javnom i političkom životu u Bosni i Hercegovini.

- Uočen je vidljiv napredak u smislu korištenja rodno osjetljivog jezika od strane medija, posebno javnih emitera. Međutim, još uvijek je vidljivo da žene i pitanja ravnopravnosti polova čine dominantne subjekte u vijestima koje su vezane za rubrike takozvanih crnih hronika. To su uglavnom vijesti vezane za slučajeve teškog nasilja protiv žena i nasilja u porodici. U elektronskim medijima u BiH je još uvijek vidljiva zloupotreba žena, iako postoje i pozitivni primjeri podrške spriječavanju nasilja u porodici kroz često emitovanje priloga o radu multi-disciplinarnog tima za terenske intervencije u slučajevima nasilja u porodici u Banja Luci.

- Pozitivan primjer predstavlja rad sedmičnog magazina "BiH Dani" iz Sarajeva, čiji članci i izvještaji o rodno osjetljivim temama, kao što su seksualno uznemiravanje na BiH univerzitetima, diskriminacija seksualnih manjina, rodna diskriminacija u zdravstvenom sistemu, trgovina djevojkama unutar Bosne i Hercegovine, predstavljaju primjere korištenja analitičkog i istraživačkog novinarstva, izazivanja rodnih stereotipa, i zalaganja protiv rodno uslovljene diskriminacije.

- Prilikom predstavljanja godišnjeg izvještaja o primjeni Zakona o ravnopravnosti polova Bosne i Hercegovine za 2007. godinu, predstavnik Agencije za ravnopravnost polova BiH je naglasila da mediji u Bosni i Hercegovini predstavljaju važne partnere vladinim institucijama i organizacijama civilnog društva u smislu promocije principa ravnopravnosti žena i muškaraca. Međutim, ona je takođe naglasila da neki štampani mediji u BiH u posljednje vrijeme koriste mizoginične stavove i jezik, što je nedopustivo, jer mediji trebaju ohrabrivati žene da učestvuju u političkom odlučivanju i da preuzmu rukovodeće položaje u medijima i javnom životu, a ne da ih obeshrabruju i diskriminišu kroz svoje medijske politike i akcije.¹²

- "Udružene žene" Banja Luka i naši partneri, ženske nevladine organizacije širom Bosne i Hercegovine nastavljaju da izazivaju medijske stereotipe i da se bore protiv rodne diskriminacije u medijima, putem uticaja na pozitivne promjene u medijskim politikama izvještavanja o ženskim ljudskim pravima i ravnopravnosti polova. Pozitivan primjer predstavlja inicijativa Radio televizije Republike Srpske (RTRS) kao entitetskog javnog emitera, koji nastoji da poveća fokus na ženska ljudska prava i probleme u oblasti ravnopravnosti polova putem doprinosa Kampanji 16 Dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja u Bosni i Hercegovini u 2008. godini. RTRS je u kreiranju medijskih sadržaja u okviru Kampanje usko saradivao sa ženskim nevladinim organizacijama i političarkama širom Bosne i Hercegovine. Aktivnosti RTRS-a tokom Kampanje 16 Dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja u BiH su uključene u BiH Kalendar aktivnosti kampanje 16 dana aktivizma koji su pripremile "Udružene žene" Banja Luka. Ovaj Kalendar je objavljen na web portalu Centra za globalno žensko liderstvo, kao dio Međunarodnog kalendara aktivnosti Kampanje 16 Dana aktivizma.

4. Aktivnosti i projekti "Udruženih žena" Banja Luka u 2008. godini

Aktivnosti "Udruženih žena" Banja Luka u 2008. godini su bile direktno povezane sa četiri programska područja i strateškim ciljevima organizacije.

A. Zalaganje protiv nasilja protiv žena i rodno zasnovanog nasilja u Bosni i Hercegovini

Ključni zakoni, javne politike, i međunarodni dokumenti u ovoj oblasti:

- Zakon o ravnopravnosti polova Bosne i Hercegovine, usvojen od Parlamentarne skupštine BiH u junu 2003. godine;
- Gender akcioni plan Bosne i Hercegovine, usvojen od Savjeta ministara u septembru 2006. godine;
- Krivični zakon Republike Srpske, usvojen od strane Narodne skupštine RS, 2003. godine;

¹² Samra Filipović Hadžiabdić, direktorica Agencije za ravnopravnost polova Bosne i Hercegovine, prezentacija na konferenciji za novinare povodom 8. marta 2008. godine, Sarajevo

- Zakon o zaštiti od nasilja u porodici Republike Srpske, usvojen od Narodne skupštine RS u decembru 2005. godine, i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti od nasilja u porodici RS od januara 2008. godine;
- Akcioni plan za borbu protiv nasilja u porodici u RS za period 2007-2008, usvojen od Vlade Republike Srpske u aprilu 2007. godine;
- Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije protiv žena, usvojena od Ujedinjenih nacija 1979. godine, i preuzeta sukcesijom od strane Bosne i Hercegovine u septembru 1993. godine;
- Pekinška deklaracija i Platforma za akciju, usvojena na Četvrtoj svjetskoj konferenciji o ženama u Pekingu (Kina) u septembru 1995. godine, i potpisana od strane Bosne i Hercegovine;
- Deklaracija o eliminaciji nasilja protiv žena, usvojena od Generalne skupštine Ujedinjenih nacija u decembru 1993. godine;
- Deklaracije, preporuke, i rezolucije na nivou Savjeta Evrope i Evropske Unije koje se tiču nasilja protiv žena.

*Naglasiti sivo oznaceni tekst u odvojenom boxu

A.1 Žena i pravo - Faza 12 - 2008 Pružanje besplatne pravne i psihosocijalne podrške ženama žrtvama nasilja

“Udružene žene” Banja Luka i “Helsinški parlament građana” Banja Luka realizuju ovaj projekat od 1997. godine, zahvaljujući podršci Fondacije Kvinna till Kvinna iz Švedske.

Aktivnosti u 2008. godini: pružanje besplatnih pravnih savjeta, pomoći i informacija ženama žrtvama nasilja, SOS telefon za žene i djevojke žrtve nasilja, monitoriranje razvoja i primjene BiH zakona i javnih politika u oblasti nasilja protiv žena i nasilja u porodici, radionice o multidisciplinarnom pristupu u spriječavanju i borbi protiv nasilja u porodici za predstavnike i predstavnice lokalnih vladinih institucija i nevladinih organizacija u Mrkonjić Gradu, Palama, Trebinju i Prijedoru, priprema resursnog materijala o nasilju u porodici, sastanci umrežavanja, planiranja i primjene zajedničkih akcija javnog zalaganja i lobiranja u saradnji sa drugim ženskim nevladinim organizacijama u Bosni i Hercegovini.

Postignuti rezultati:

- Dugoročni i kontinuirani servisi za žene žrtve rodno zasnovanog nasilja i javno zalaganje za spriječavanje svih oblika nasilja protiv žena su doprinijeli povećanju vidljivosti ovog problema u javnosti u našem okruženju i demistifikovanju društveno konstruisanih predrasuda o društvenoj ulozi i odgovornosti žene. Nasilje u porodici se sve više prepoznaje kao društveni i javni problem koji zahtjeva koordiniranu akciju svih aktera od nivoa lokalne zajednice do državnog nivoa - primarno da država putem rada vladinih institucija na svim nivoima ima obavezu da zaštiti ženu od nasilja i da interveniše u privatnoj sferi porodice. Udružene žene Banja Luka vjeruju da ovo predstavlja važan pozitivan korak naprijed prema promjeni javne percepcije o borbi protiv nasilja protiv žena kao jednom od ključnih preduslova za društveni napredak i postizanje ravnopravnosti žena i muškaraca.

- Pruženi besplatni pravni savjeti i informacije za 244 žene i pružena pravna pomoć za 63 žene žrtve nasilja iz Banja Luke i okolnih lokalnih zajednica. SOS telefon za žene i djevojke žrtve nasilja je primio 668 poziva za pomoć, predominantno od žena žrtava nasilja. Žene korisnice servisa su podjelile sa nama da su im besplatni pravni savjeti i pomoć omogućili ne samo da povećaju svoju pravnu sigurnost, nego i da dobiju informacije o svojim pravima i važećim zakonima u BiH, kao i da povećaju samopouzdanje i spremnost da se bore za rješenje svojih problema. Pad broja SOS poziva za 24,61% u odnosu na 2007. godinu može se posmatrati i kao posljedica nedostatka povjerenja žena žrtava nasilja u rad vladinih institucija, tj. Da ih one mogu zaštititi od nasilja putem intervencije. Ovaj problem je kontinuirano vidljiv u iskustvima žena žrtava nasilja koje kontaktiraju servise Udruženih žena Banja Luka, jer su sa nama podjelile svoje frustracije nedostatkom sistematskih rješenja i osjećaja da zvanične institucije podržavaju nasilnike u vršenju nasilja time što veoma često pronalaze opravdanje za njihovo ponašanje, kao i time što su kazne za nasilje veoma simbolične ili se ne primjenjuju u praksi.

- Putem pružanja pravne pomoći ženama žrtvama nasilja, osoblje projekta "Žena i pravo" je bilo u mogućnosti da identifikuje izazove i prepreke u primjeni zakona, posebno Zakona o zaštiti od nasilja u porodici Republike Srpske, i na osnovu toga pripremi prijedloge i za izmjene i dopune ovog zakona. U januaru 2008. godine, Narodna skupština Republike Srpske je usvojila Zakon o izmjenama i dopunama

zakona o zaštiti od nasilja u porodici. Izmjenama je prepoznato nasilje u porodici kao "teško kršenje ljudskih prava žena i djece", i uvedena je obaveza planiranja i realizacije finansijske podrške sigurnim kućama za žene i djecu žrtve nasilja u Republici Srpskoj iz javnih budžeta, u odnosu 70% iz budžeta Republike Srpske, a 30% iz budžeta lokalnih zajednica.

Kroz aktivnosti Sigurne kuće Banja Luka tokom 2008. godine, doprinijele smo uspješnoj primjeni posebne zaštitne mjere pružanja sigurnog skloništa za žrtve nasilja i obezbjeđivanja hitne pomoći i brige.

- Učešće članice tima projekta "Žena i pravo" u radu Radne grupe za pripremu BiH Strategije za sprječavanje i borbu protiv nasilja u porodici i Radne grupe za pripremu Zakona o izmjenama i dopunama zakona o ravnopravnosti polova BiH nam je omogućilo da damo direktne komentare i prijedloge i utičemo na sadržaj specifičnih dijelova Strategije i Nacrta zakona sa našim iskustvima i iskustvima drugih ženskih nevladinih organizacija iz Bosne i Hercegovine koje rade na problemu nasilja protiv žena.

- Šezdeset devet (69) predstavnika i predstavnica policije, centara za socijalni rad, lokalnih nevladinih organizacija i lokalnih opštinskih administracija iz Banja Luke, Mrkonjić Grada, Šipova, Jezera, Ribnika, Rudog, Rogatice, Čajniča, Višegrada, Novog Goražda, Kalinovika, Istočnog Sarajeva, Pala, Sokoca, Han Pijeska, Trebinja, Gackog, Nevesinja, Berkovića, Ljubinja, Bileće, Prijedora, Novog Grada, Kozarca, Ljubije, Kozarske Dubice i Kostajnice su aktivno učestvovali/le u četiri jednodnevne radionice o multidisciplinarnom pristupu u sprječavanju i borbi protiv nasilja protiv žena u porodici. Povećali/le su svijest, senzibilitet, i znanje o nasilju protiv žena u porodici i dobili informacije o iskustvima rada Mobilnog tima za pomoć i podršku žrtvama nasilja u Banja Luci. Kao rezultat ovih radionica, definisane su specifične preporuke za buduće aktivnosti na sprječavanju nasilja protiv žena, koje naglašavaju potrebu za kreiranjem jedinstvenog pristupa i boljom koordinacijom lokalnih vladinih institucija, kontinuiranom edukacijom profesionalaca i profesionalki o problemima nasilja protiv žena i nasilja u porodici, kao i povećanom saradnjom sa lokalnim nevladinim organizacijama u pružanju pomoći ženama žrtvama nasilja.

- Unaprijeđena saradnja sa Gradskom upravom Banja Luka, Centrom za socijalni rad Banja Luka, Centrom javne bezbjednosti Banja Luka, i Domom zdravlja Banja Luka, zahvaljujući kontinuiranom i dugoročnom lobiranju, komunikaciji, i radu na podizanju svijesti i edukaciji vladinih institucija koje imaju odgovornost da rade na problemu nasilja u porodici na nivou naše lokalne zajednice. Tokom 2008. godine, nastavile smo da doprinosimo primjeni *Protokola o aktivnostima Tima za pomoć i podršku žrtvama nasilja u porodici*, i učestvujemo u radu *Mobilnog tima za pomoć i podršku žrtvama nasilja u Regiji Banja Luka*.

A.2 Sigurna kuća za žene i djecu žrtve nasilja u porodici u Regiji Banja Luka¹³

Sigurna kuća za žene i djecu žrtve nasilja u porodici u Regiji Banja Luka je osnovana na inicijativu nevladine organizacije "Udružene žene" Banja Luka i otvorena je za prve korisnice 12. februara 2007. godine, kada su se stekli svi uslovi za njen rad i kada smo uspjele obezbjediti inicijalna finansijska sredstva. 14. marta 2007. godine, Sigurna kuća Banja Luka je primila Rješenje odsjeka za društvene poslove Gradske uprave Banja Luka o ispunjavanju uslova vezanih za prostorije, opremu i profesionalno osoblje u smislu otvaranja i rada Sigurne kuće, sa pismenim odobrenjem Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske.

U periodu od 1. januara do 31. decembra 2008. godine, sedamdeset (70) osoba je smješteno u Sigurnu kuću Banja Luka - trideset četiri (34) žene i trideset šestoro (36) djece žrtava nasilja. Broj žena i djece korisnica/ka Sigurne kuće Banja Luka pokazuje tendenciju rasta za gotovo 50% u odnosu na isti period u 2007. godini. Ovaj porast je u velikoj mjeri rezultat promjene u načinu finansiranja tekućih troškova sigurnih kuća u Republici Srpskoj, koji je oslobodio teret pokrivanja troškova boravka žena i djece žrtava nasilja u sigurnim kućama sa lokalnih zajednica iz kojih korisnice/ci dolaze.

Osim korisnica/ka Sigurne kuće Banja Luka sa područja Banja Luke, pružile smo sklonište i pomoć ženama i djeci žrtvama nasilja sa područja Laktaša, Kotor Varoša, Gradiške, Kneževa, Zvornika, Čelinca, Srpcra, Ribnika, Mrkonjić Grada, kao i ženi žrtvi nasilja sa maloljetnim djetetom, državljanke Republike Srbije, koja je došla iz Subotice. Jedna maloljetna djevojčica, žrtva trgovine ljudima je smještena u Sigurnu kuću Banja Luka za kratak period tokom 2008. godine, u saradnji sa policijom i javnim tužiteljstvom.

U većini slučajeva, žene su bile izložene nasilju od strane supružnika i vanbračnih partnera. U dva slučaja, žene korisnice Sigurne kuće Banja Luka su bile žrtve nasilja od strane njihovih sinova. U slučaju žrtve trgovine ljudima, maloljetna djevojčica je bila izložena nasilju i različitim vrstama zlostavljanja od strane nepoznatih počinitelja.

¹³ Detaljni izvještaj o radu Sigurne kuće za žene i djecu žrtve nasilja u porodici u Banja Luci za period 2008. godine je dostupan na web linku: http://www.unitedwomenbl.org/docs/Godisnji_izvjestaj%20Sigurna_kuca_2008.pdf

Najveći procenat žena (55%) su bile žrtve dugogodišnjeg nasilja i zlostavljanja, sa periodom dužim od 10 godina, dok je 30% korisnica bilo izloženo nasilju i zlostavljanju tokom perioda od nekoliko mjeseci. Na osnovu predhodnih iskustava, vidljivo je da žene mlađe životne dobi mnogo češće prijavljuju nasilje u kratkom periodu nakon što se dogodilo, što je povećane javne svijesti o ovom problemu. Nasuprot tome, žene srednje životne dobi i starije žene prijavljuju nasilje nakon što iscrpe sve druge načine da ga zaustave. U 35% slučajeva, korisnice Sigurne kuće Banja Luka su prijavljivale nasilje nakon što su nekoliko mjeseci bile izložene zlostavljanju od strane nasilnika.

Period boravka žena koje su preživjele nasilje u Sigurnoj kući Banja Luka je bio od jednog dana do tri mjeseca, u zavisnosti od pronalaska adekvatne izlazne strategije. Žene koje su odlučile da se vrate nasilniku ili u porodicu u kojoj se nasilje dogodilo su to činile nakon jedne do dvije sedmice ostanka u Sigurnoj kući. Jedan broj korisnica Sigurne kuće je ostajao u skloništu duži period i nakon napuštanja Sigurne kuće su otpočinjale novi život sa svojom djecom. Petnaest (15) korisnica su ostale u skloništu u periodu od dvije sedmice, osam (8) žena su boravile u periodu između 15 i 45 dana, dok je dvanaest (12) korisnica ostalo u Sigurnoj kući u periodu od tri mjeseca. U dva slučaja, korisnice su ostale u skloništu nakon tri mjeseca boravka, zbog ugrožene lične sigurnosti i nedostatka mogućnosti za pronalazak adekvatnog rješenja.

Žene koje su boravile u Sigurnoj kući Banja Luka tokom 2008. godine su bile između 16 i 75 godina starosti. Najveći procenat korisnica (30%) je pripadao starosnoj grupi između 30 i 39 godina. 55% korisnica su imale srednju stručnu spremu, dok je 30% korisnica imalo završenu samo osnovnu školu. Dvije korisnice Sigurne kuće Banja Luka nisu imale nikakvo formalno obrazovanje, dok je jedna korisnica imala višu stručnu spremu.

Od ukupnog broja korisnica Sigurne kuće u 2008. godini, dvadeset šest (26) žena je bilo nezaposleno, dok je šest (6) korisnica imalo redovna mjesečna primanja po nekom osnovu. Tokom boravka u Sigurnoj kući Banja Luka, dvije (2) korisnice su ostale bez posla. Deset (10) korisnica je smješteno u Sigurnu kuću sa dvoje djece, dok je sedam (7) korisnica smješteno u Sigurnu kuću sa jednim djetetom. Četrnaest (14) korisnica je smješteno u Sigurnu kuću Banja Luka bez djece, jer su zbog direktne životne ugroženosti bile prinuđene da ostave djecu sa nasilnikom. Najveći broj djece (11) koji su smješteni/ne u Sigurnu kuću Banja Luka tokom 2008. godine je bilo između 14 i 18 godina starosti, dok je desetero djece bilo između 8 i 13 godina starosti. Dvije bebe mlađe od godinu dana su takođe smještene u Sigurnu kuću Banja Luka tokom 2008. godine zajedno sa svojim majkama.

Dvadeset sedam (27) korisnica Sigurne kuće Banja Luka tokom 2008. godine nije imalo vidljive fizičke povrede koje su zahtjevale medicinsku pomoć. Međutim, dvije korisnice su smještene sa težim fizičkim povredama, dok je jedna korisnica u trenutku dolaska u Sigurnu kuću Banja Luka imala lakše tjelesne povrede u vidu kontuzija i modrica. Većina žena koje su smještene u Sigurnu kuću Banja Luka tokom 2008. godine nije imala nikakav smještaj, te su napustile zajedničku kuću ili stan u kojoj je ostajao nasilnik. Podrška od strane članova porodice se sastojala uglavnom od psihološke i socijalne podrške, dok je bilo kakva druga vrsta pomoći bila isključena. Ovo je u velikoj mjeri uticalo na održavanje neriješenog statusa žena koje su preživjele nasilje i produžavao njihov položaj žrtve. U takvim slučajevima je bilo veoma teško identifikovati izlaznu strategiju, posebno u situacijama kada su žene koje su preživjele nasilje ostajale u Sigurnoj kući Banja Luka samo kraći vremenski period.

U procesu traženja izlaznih strategija za žene korisnice Sigurne kuće Banja Luka, "Udružene žene" Banja Luka su imale podršku nekih privatnih preduzetnika, ali su ovo na žalost bile rijetke situacije. Tokom prve godine rada Sigurne kuće Banja Luka, uspostavile smo saradnju sa Agencijom za zapošljavanje "Spektar" iz Banja Luke. Međutim, bilo je veoma teško pronaći posao za korisnice zbog slabe ponude na tržištu rada, kao i veće potrebe za kvalifikovanim radnicama sa višim nivoima obrazovanja. Od dvadeset šest (26) nezaposlenih korisnica Sigurne kuće Banja Luka tokom 2008. godine, uspjele smo pronaći neki posao za devet (9) korisnica tokom njihovog boravka u skloništu ili nakon njihovog odlaska iz Sigurne kuće. U saradnji sa Humanitarnom organizacijom "Partner" Banja Luka, tri (3) korisnice Sigurne kuće Banja Luka su angažovane na poslovima personalne asistencije. Organizacija "Partner" Banja Luka nam je takođe pomogla da zaposlimo sina jedne od korisnica Sigurne kuće Banja Luka, nakon što su napustili sklonište. Na osnovu predhodne saradnje sa fabrikom obuće "BEMA", uspjele smo zaposliti tri (3) korisnice Sigurne kuće - dvije korisnice su dobile posao u direktnoj proizvodnji, dok je jedna korisnica dobila posao koji je zahtjevaio višu stručnu spremu, na osnovu njenog predhodnog iskustva u ovoj oblasti.

A.3 Kampanja 16 Dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja u Bosni i Hercegovini u 2008. godini

Uz podršku "Evangelischer Entwicklungsdienst" (EED) iz Njemačke, "Udružene žene" Banja Luka su bile u mogućnosti da unaprijede resurse, koordinaciju i saradnju sa drugim ženskim nevladinim organizacijama, ženama u medijima, i političarkama širom Bosne i Hercegovine na realizaciji Kampanje 16 Dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja u Bosni i Hercegovini. 3. i 4. novembra 2008. godine, organizovale smo radni sastanak u Banja Luci sa ciljem planiranja strategije, poruka, i specifičnih aktivnosti kampanje u BiH.

Ključna poruka BiH Kampanje 16 Dana aktivizma u 2008. godini je bila *"Zaustavite nasilje protiv žena - Primjenite zakone – Kaznite počinioce!"*

Evaluacioni sastanak je održan u Zenici 15. i 16. decembra 2008. godine, sa ciljem omogućavanja predstavnicama ženskih nevladinih organizacija, medija i političarkama da procjene rezultate aktivnosti BiH Kampanje u 2008. godini i planiraju aktivnosti u 2009. godini.

- "Udružene žene" Banja Luka su koordinirale pripremu zajedničkog kalendara aktivnosti BiH Kampanje na našem i Engleskom jeziku, i distribuirale ga ženskim organizacijama i nevladinim organizacijama koje rade na zaštiti i promociji ljudskih prava u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj (putem e-mail mreže cikcak@zenska-mreza.hr), Srbiji (putem e-mail mreže zenskaposla@zamir.net), kao i aktivistima i aktivistkinjama širom svijeta putem slanja BiH Kalendara aktivnosti Centru za globalno žensko liderstvo (CWGL), koji koordinira aktivnosti i podjelu informacija o Kampanji 16 Dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja na globalnom nivou. Zajednički kalendar aktivnosti BiH Kampanje je uključen u Međunarodni kalendar aktivnosti 2008. godine.¹⁴ Poslale smo BiH Kalendar aktivnosti kampanje ključnim elektronskim i štampanim medijima u Bosni i Hercegovini, međunarodnim organizacijama, kao i vladinim institucijama na svim nivoima koje imaju mandat da rade na zaštiti i promociji ravnopravnosti polova. Fondacija "CURE" iz Sarajevo je takođe pokrenula web blog o BiH Kampanji 16 Dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja u 2008. godini na web linku: <http://16danaaktivizma.blogger.ba/>

- U cilju unaprijeđenja pristupa resursima, planiranju i realizaciji aktivnosti tokom 16 Dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja u BiH, "Udružene žene" Banja Luka su pripremile prevod na naš jezik Resursnog materijala kampanje za 2008. godinu, koji se sastojao od sljedećih dokumenata: najave kampanje, profila kampanje, opisa datuma kampanje, prijedloga za aktivnosti kampanje: vodiča za uključivanje novih aktivista i aktivistkinja u kampanju, zahtjevi za akciju, 10 načina na koje možete doprinijeti kampanji, bibliografija i lista resursa. Ovi materijali nisu bili dostupni na našem jeziku tokom predhodnih godina realizacije kampanje. Materijale smo poslale ženskim nevladinim organizacijama i grupama u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj i Srbiji (putem gore navedenih e-mail mreža).

- "Udružene žene" Banja Luka su pripremile nacrt Otvorenog pisma usmjerenog na zalaganje za promjene BiH zakona o socijalnoj zaštiti na entitetskim i kantonalnim nivoima. U saradnji sa ženskim organizacijama širom Bosne i Hercegovine, zalagale smo se za uvođenje odredbi kojima će žrtve nasilja u porodici biti prepoznate kao korisnice socijalne zaštite, i prepoznavanje skloništa za žene i djecu žrtve nasilja u porodici kao institucija socijalne zaštite. Otvoreno pismo smo finalizirale kroz konsultacije sa ženskim organizacijama u Bosni i Hercegovini, i svaka od organizacija koja je podržala Kampanju ga je poslala vladinim institucijama na entitetskim i kantonalnim nivoima u BiH koje imaju mandat da rade na pitanjima socijalne zaštite, propremanja i usvajanja zakona i javnih politika, institucionalnim mehanizmima za ravnopravnost polova, kao i elektronskim i štampanim medijima širom Bosne i Hercegovine.¹⁵

- Uz podršku Kvinna till Kvinna Fondacije iz Švedske, "Udružene žene" Banja Luka i "Helsinški parlament građana" Banja Luka su pripremili i distribuirali 11.000 informacijskih brošura o Kampanji 16 Dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja u 2008. godini. Informacijske brošure su sadržavale kontakt informacije ženskih nevladinih organizacija u Bosni i Hercegovini koje pružaju pomoć ženama žrtvama nasilja, podsjetnik o ključnim datumima Kampanje, i zahtjeve za akciju upućene vladinim institucijama da osiguraju pravo ženama na život bez nasilja, i kazne počinioce nasilja protiv žena.¹⁶ Info brošure su distribuirane širom Bosne i Hercegovine kroz aktivnosti ženskih nevladinih organizacija u BiH koje su podržale Kampanju, posebno tokom

¹⁴ 16 Dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja u 2008. godini, Međunarodni kalendar aktivnosti - Bosna i Hercegovina, direktni link: <http://www.cwgl.rutgers.edu/16days/kit08/cal/europe/bosniahercegovinacal.doc>

¹⁵ Otvoreno pismo poziva vladinim institucijama da promjene BiH zakone o socijalnoj zaštiti je dostupno na web stranici Udruženih žena Banja Luka, direktni link: http://www.unitedwomenbl.org/docs/Otvoreno_pismo.pdf

¹⁶ Info brošura kao dio aktivnosti Kampanje 16 Dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja u Bosni i Hercegovini za 2008. godinu je dostupna na web stranici Udruženih žena Banja Luka. Direktni linkovi: http://www.unitedwomenbl.org/images/home/strana1_letak-nasilje2.jpg and http://www.unitedwomenbl.org/images/home/strana2_letak-nasilje2.jpg

uličnih akcija koje su sinhroizovano organizovane na 24. novembar - dan uoči Međunarodnog dana borbe protiv nasilja protiv žena.

- Bilbordi sa ključnom porukom Kampanje i potpisom "Ženska mreža Bosne i Hercegovine" su postavljeni na ključne saobraćajne lokacije u osam (8) gradova Bosne i Hercegovine - Sarajevu, Banja Luci, Mostaru, Vitezu, Modriči, Bihaću, Prijedoru i Gradišci. Bilbordi su ostali na saobraćajnicama ovih gradova u periodu od 16. novembra do 15. decembra 2008. godine. Sa resursima dostupnim kroz podršku EED-a Njemačka, "Udružene žene" Banja Luka su podržale specifične aktivnosti sestrinskih ženskih organizacija u šest (6) gradova Bosne i Hercegovine – "Fondacija lokalne demokratije" iz Sarajeva, "Žena BiH" iz Mostara, "Žene sa Une" iz Bihaća, "Žena i društvo" iz Gradiške, Udruženja žena "Lara" iz Bijeljine, i "Fondacije za obrazovanje, razvoj, i socijalnu zaštitu djece" iz Prijedora.

Rezultati:

- Šest (6) uličnih akcija je organizovano od strane ženskih nevladinih organizacija iz Sarajeva, Mostara, Bihaća, Gradiške, Prijedora i Bijeljine, sa učešćem sto trideset i sedam (137) aktivista i aktivistkinja lokalnih NVO-a, političarki, novinarki lokalnih medija, kao i predstavnika i predstavnica policije, centara za socijalni rad, zdravstvenih institucija, škola, i lokalnih opštinskih administracija.

- Šest (6) konferencija za medije je organizovano od strane lokalnih ženskih organizacija iz Sarajeva, Mostara, Bihaća, Gradiške, Prijedora i Bijeljine, sa učešćem lokalnih aktivistkinja, predstavnika i predstavnica institucionalnih mehanizama za ravnopravnost polova na entitskom i lokalnom nivou, i lokalnih vladinih institucija.

- Jedan tematski okrugli sto o problemima nasilja u porodici i nasilja protiv žena je organizovan u Gradišci, sa učešće, dvadeset devet (29) prosvjetnih radnica, javnih službenika i službenica iz opštinske administracije, novinara i novinarki, kao i građana i građanki Gradiške i okolnih lokalnih zajednica. Konkretno preporuke su definisane sa ciljem unaprijeđenja pomoći i zaštite žena i djece žrtava nasilja u regiji Gradiške.

- Četrdeset osam (48) elektronskih i štampanih medija širom Bosne i Hercegovine je pratilo aktivnosti Kampanje, i objavili su brojne vijesti, izvještaje i priloge. U Prijedoru, Radio televizija Republike Srpske, Studio Prijedor je pokrenula produkciju dokumentarne emisije o nasilju u porodici pod nazivom "Opomena," koja je emitovana nekoliko puta tokom Kampanje na Radio televiziji Republike Srpske (RTRS). RTRS je takođe pripremila sopstveni Kalendar aktivnosti tokom Kampanje 16 Dana aktivizma, i emitovala brojne vijesti, intervjue, priče i specijalne emisije o problemu nasilja protiv žena. Radio televizija Federacije BiH je pripremila specijalni program o 16 Dana aktivizma - jednosatnu kontakt emisiju o ženskim ljudskim pravima. TV "Alfa" Sarajevo je pripremila i emitovala jednosatni specijalni program o nasilju protiv žena u Bosni i Hercegovini. Članci o aktivnostima ženske organizacije "Žena BiH" iz Mostara i aktivnostima tokom Kampanje 16 Dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja su objavljeni na web portalima www.bljesak.info i www.rtvmo.ba. Vijesti o aktivnostima ženske organizacije "Žene sa Une" iz Bihaća tokom 16 Dana aktivizma su emitovane u centralnoj informativnoj emisiji 25. novembra na Radio televiziji Unsko Sanskog kantona, emisiji vijesti na Radiju Bihać, koja je putem radio razmjene emitovana na Radiju Slobodna Evropa. Članci o Kampanji su objavljeni u novinama "Krajina" i magazinu "San." Lokalni i kantonalni mediji u regiji Bihaća su pripremili specijalne programe i članke o specifičnim danima Kampanje.

- Info brošure o problemu nasilja protiv žena koje su distribuirane tokom Kampanje su dobro primljene od građana i građanki kao izvor informacija o servisima i pomoći koja je dostupna žrtvama nasilja.

- Kalendar aktivnosti ženskih nevladinih organizacija u Bosni i Hercegovini tokom 16 Dana aktivizma je unaprijedio medijsku pokrivenost specifičnih aktivnosti ženskih nevladinih organizacija, podstakao brojne medijske inicijative kao podršku Kampanji, i unaprijedio umrežavanje i razmjenu informacija sa aktivistkinjama u Bosni i Hercegovini, regiji, i na međunarodnom nivou.

- Prevod resursnog materijala za Kampanju 16 Dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja u Bosni i Hercegovini pripremljenog od strane Centra za globalno žensko liderstvo (CGWL) je omogućio učesnicama i učesnicima BiH Kampanje u 2008. godini da imaju dobre resurse za planiranje lokalnih aktivnosti, edukaciju svojih članica i članova, kao i aktivnosti podizanja svijesti o problemu rodno zasnovanog nasilja, prvenstveno usmjereno na novinare i novinare, kao i javne službenike i službenice u lokalnim opštinskim administracijama.

- Učešće i podrška lokalnih vladinih institucija i zastupnica iz lokalnih skupština u aktivnostima Kampanje 16 Dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja u BiH u 2008. godini je identifikovano kao dobar rezultat Kampanje u nekim lokalnim zajednicama. Aktivnosti Kampanje su shvaćene kao dobra prilika za planiranje i unaprijeđenje podrške ženama žrtvama nasilja. Kreativnost i velika podrška mladih volonterki i volontera tokom Kampanje 16 Dana aktivizma i konkretnih aktivnosti koje su organizovale ženske organizacije širom Bosne i Hercegovine je doprinijela podizanju njihove svijesti o problemu rodno zasnovanog nasilja i unaprijedila njihovo uključivanje u aktivnosti nevladinih organizacija u BiH koje se bave ovim problemom.

A.4 Mobilni tim za terenske intervencije u slučajevima nasilja u porodici u regiji Banja Luka

Tokom 2008. godine, "Udružene žene" Banja Luka su nastavile da doprinose aktivnostima Tima za pomoć i podršku žrtvama nasilja u porodici u regiji Banja Luka. Tim je uspostavljen na osnovu Protokola za pomoć i podršku žrtvama nasilja u porodici, koji je potpisan u junu 2007. godine od strane Gradske uprave Banja Luka, Centra za socijalni rad Banja Luka, Centra javne bezbjednosti Banja Luka, i "Udruženih žena" Banja Luka. Cilj Tima je da osigura trenutnu i efikasnu zaštitu žrtava nasilja u porodici, preduzme hitne mjere za zaštitu žrtava nasilja, i pokrene sudsku proceduru protiv počinitelaca nasilja u porodici.

Tim za pomoć i podršku žrtvama nasilja u porodici u Banja Luci se sastoji od predstavnika policije koji su nadležni za intervencije u području Grada u kojem je nasilje u porodici prijavljeno, predstavnika/ce Centra za socijalni rad Banja Luka, i predstavnika/ce "Udruženih žena" Banja Luka. Predstavnik/ca "Udruženih žena" Banja Luka koji/a je dežuran/a se priključuje Timu po pozivu predstavnika/ce Centra za socijalni rad Banja Luka. Zajedno odlaze na mjesto gdje je prijavljen slučaj nasilja u porodici. Dežurstva Tima se organizuju u periodu 24 sata, tokom radnih dana, vikenda i praznika.

U periodu od 1. januara do 31. decembra 2008. godine, tri predstavnice i jedan predstavnik "Udruženih žena" Banja Luka su učestvovali u dvjesto trideset i četiri (234) terenske intervencije Mobilnog tima.

Najveći broj slučajeva nasilja u porodici je prijavljen u porodicama koje žive u gradskom području – 65%. Zabilježeno je da su najveći broj počinitelaca nasilja u porodici bili muškarci - 226 (ili 97.6%), dok su samo 8 žena (ili 2.4%) zabilježene kao počiniteljice nasilja. Najveći procenat žrtava nasilja su prepoznale nasilje u porodici kao kombinovano, u svim oblicima (psihičko, fizičko, seksualno, ekonomsko, i sl.) - 61.5%. U 14.1% slučajeva, žrtve su prepoznale nasilje u porodici kao fizičko nasilje.

Rezultati i indikatori dobrih praksi u pružanju podrške i pomoći žrtvama nasilja u porodici u Banja Luci:

- Unaprijeđena koordinacija i razmjena informacija između Centra za socijalni rad Banja Luka, Centra javne bezbjednosti Banja Luka i "Udruženih žena" Banja Luka sa ciljem pružanja podrške i pomoći žrtvama nasilja u porodici.
- Uspostavljen multidisciplinarni sistem intervencija koji podržava žrtve nasilja i dostupan je 24 sata.
- Žene i djeca žrtve nasilja u porodici dobijaju hitnu medicinsku pomoć ukoliko im je ona potrebna.
- Smještaj u Sigurnu kuću za žene i djecu žrtve nasilja u Banja Luci se vrši na osnovu zajedničke procjene članova i članica Mobilnog tima u trenutku akutnog nasilja, i zasnovan je na dobrovoljnom pristanku žrtve da bude smještena u Sigurnu kuću.
- Žene koje su preživjele nasilje u porodici i njihova djeca dobijaju savjete i podršku od kvalifikovanih profesionalki i profesionalaca iz Mobilnog tima, kao i osoblja Sigurne kuće Banja Luka. Kad god je to moguće, nastojimo ostaviti žene i djecu žrtve nasilja u porodici u njihovim domovima. Tokom boravka u Sigurnoj kući, žene i djeca koji su preživjeli nasilje u porodici prolaze kroz prve korake resocijalizacije.
- Predstavnic i predstavnice Centra za socijalni rad Banja Luka i "Udruženih žena" Banja Luka zajedno tragaju za izlaznim strategijama za žene koje su preživjele nasilje u porodici sa ciljem podrške njihovoj resocijalizaciji i povratku normalnom životu.
- Adekvatno sklonište je obezbjeđeno za žene koje su preživjele nasilje u porodici, tako da su one u mogućnosti da napuste nasilne partnere.
- Žene koje su preživjele nasilje u porodici imaju podršku u sigurnom i održivom životu (kroz resocijalizaciju, edukaciju, povratak na tržište rada, i druge vidove podrške).
- Osigurana kontinuirana finansijska podrška radu Mobilnog tima i Sigurne kuće za žene i djecu žrtve nasilja u Banja Luci kroz javni budžet Gradske uprave Banja Luka.

B. Mediji i ravnopravnost polova u Bosni i Hercegovini

Ključni zakoni, javne politike i međunarodni dokumenti u ovoj oblasti:

- Zakon o ravnopravnosti polova Bosne i Hercegovine, usvojen od Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine u junu 2003. godine - član 16 - Svi imaju pravo na jednak pristup medijima, bez obzira na pol. Nijedna osoba, bez obzira na pol, neće biti javno predstavljena na uvredljiv, ponižavajući ili degradirajući način. Mediji su dužni razvijati svijest o ravnopravnosti polova kroz svoje programe;
- Gender akcioni plan Bosne i Hercegovine, usvojen od Savjeta ministara Bosne i Hercegovine u septembru 2006. godine - poglavlje 8 - rodno osjetljivi mediji;
- Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije protiv žena, usvojena od Ujedinjenih nacija 1979. godine, i preuzeta sukcesijom od strane Bosne i Hercegovine 1993. godine. Zaključni komentari Komiteta za eliminaciju svih oblika diskriminacije protiv žena: Bosna i Hercegovina,

CEDAW/C/BiH/CO/3 – identifikovana potreba za širokim kampanjama podizanja svijesti kod muškaraca i žena, i potreba ohrabrivanja medija da prikazuju pozitivne slike žena i jednak položaj i odgovornosti žena i muškaraca u privatnoj i javnoj sferi;

- Pekinška platforma za akciju, usvojena na Četvrtoj svjetskoj konferenciji o ženama u Pekingu (Kina) u septembru 1995. godine, i potpisana od strane Bosne i Hercegovine. Strateški cilj J.1 - Povećanje učešća i pristupa žena izražavanju i donošenju odluka u i putem medija i novih tehnologija komunikacije, i Strateški cilj J.2 - Promovisanje balansiranog i nestereotipnog prikazivanja žena u medijima;
- Savjet Evrope - Preporuka Br. R (84) 17 o ravnopravnosti žena i muškaraca u medijima, usvojena od Savjeta ministara 25. septembra 1984. godine;
- Savjet Evrope - Preporuka 1555 o slici žena u medijima, usvojena od Skupštine Savjeta Evrope 24. aprila 2002. godine;
- Savjet Evrope – Rezolucija 1557 i Preporuka 1799 o slici žena u reklamiranju, usvojena od Skupštine Savjeta Evrope 26. juna 2007. godine.

*Naglasiti sivo oznaceni tekst u odvojenom boxu

B.1 Ravnopravnost polova u Bosni i Hercegovini = Informisano javno mnjenje i rodno osjetljivi mediji

"Udružene žene" Banja Luka realizuju ovaj projekat od 2005. godine, uz podršku Evangelischer Entwicklungsdienst (EED) iz Njemačke i partnerstvo sa ženskom nevladinom organizacijom "Amica e.V." iz Frajburga, Njemačka. U 2008. godini, Njemački komitet organizacije "Svjetski dan molitve" je pružio dodatnu podršku projektu.

Aktivnosti u 2008. godini:

Trodnevna radionica "Izveštavanje o nasilju protiv žena i rodno zasnovanom nasilju u Bosni i Hercegovini - Izazivanje stereotipa" (20.-22. mart 2008. godine, Banja Luka), dvodnevna tematska radionica "Jednaka zastupljenost i portretisanje političarki i političara u BiH medijima" (11.-13. juni 2008. godine, Banja Luka), radni sastanak/radionica "Ravnopravnost polova i jednake mogućnosti" za glasnogovornice i glasnogovornike ministarstava u Vladi Republike Srpske (19. juni 2008. godine, Banja Luka); dvodnevna tematska radionica "Rezultati ženske predizborne kampanje" (23.-25. oktobar 2008. godine, Banja Luka), dvodnevni radni sastanak/radionica "Planiranje Kampanje 16 Dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja u BiH" (3.- 4. novembar 2008. godine, Banja Luka), koordinacija Kampanje 16 Dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja u BiH (25. novembar – 10. decembar 2008. godine, cijela BiH), dvodnevni radni sastanak/radionica "Evaluacija Kampanje 16 Dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja u BiH u 2008. godini, i diskusija o kolektivnom apliciranju ženskih nevladinih organizacija iz BiH za članstvo u Evropskom ženskom lobiju (15.-16. decembar 2008. godine, Zenica).

Rezultati:

- Sto pedeset i tri (153) učesnika/ca – četrdeset devet (49) žena i šesnaest (16) muškaraca predstavnika/ca elektronskih i štampanih medija, zvaničnih institucija, političkih partija i nevladinih organizacija iz Bosne i Hercegovine su aktivno učestvovali/le u tri radionice i tri radna sastanka/radionice, i unaprijedili/le svoja znanja i svijest o pitanjima u oblasti ravnopravnosti polova u Bosni i Hercegovini. Takođe su unaprijedili/le znanje o zakonima i javnim politikama u oblasti ravnopravnosti polova u susjednim zemljama – Hrvatskoj i Srbiji, i izazovima, strategijama i najboljim praksama u radu na pitanjima ravnopravnosti polova iz perspektive ženskih nevladinih organizacija u ovim zemljama, sa fokusom na ulogu i aktivnosti medija u sprječavanju nasilja protiv žena i nestereotipnog prikazivanja žena u politici.

- Tokom dvije radionice koje su održane u prvoj polovini 2008. godine, učesnici i učesnice su razvili/le specifične preporuke za izvještavanje o nasilju protiv žena i rodno zasnovanom nasilju, unaprijeđenje saradnje i umrežavanje sa medijima i nevladinim organizacijama na prevenciji nasilja protiv žena i preporuke u vezi sa rodno senzitivnim medijskim izvještavanjem tokom predizborne kampanje za lokalne izbore u Bosni i Hercegovini koji su održani u oktobru 2008. godine. U periodu nakon radionice, „Udružene žene“ Banja Luka su poslale preporuke svim elektronskim i štampanim medijima u Bosni i Hercegovini, ključnim parlamentarnim političkim partijama, institucijama vlasti koje imaju mandat da iniciraju pozitivne promjene – Centralnoj izbornoj komisiji BiH, Regulatornoj agenciji za komunikacije BiH, odgovornim ministarstvima na entitetskom i državnom nivou, institucionalnim mehanizmima za ravnopravnost polova na svim nivoima u BiH, lokalnim ženskim NVO-ima i organizacijama koje se bave promocijom i zaštitom ljudskih prava u BiH i regiji (putem e-mail mreža) i međunarodnim organizacijama u BiH – članicama UN Gender grupe.

„Udružene žene“ Banja Luka su nastavile sa aktivnostima javnog zalaganja usmjerenim ka primjeni ovih preporuka u praksi, kroz sastanke i komunikaciju sa vladinim institucijama, političkim partijama i putem izjava za medije.

- Tokom radionice održane krajem oktobra 2008. godine sa ciljem analiziranja rezultata ženske predizborne kampanje, političarke koje su bile kandidatkinje na lokalnim izborima u BiH, žene koje su osvojile mandate u lokalnim vijećima/opštinskim skupštinama, aktivistkinje nevladinih organizacija i novinarki ključnih elektronskih i štampanih medija u BiH su razmjenile iskustva o predizbornoj kampanji u 2008. godini, identifikovale specifične izazove i definisale preporuke za kampanju prije sljedećih opštih izbora. Definisane preporuke specifično ciljaju aktivnosti koje se odnose na regularnost izbora (potrebu za nezavisnim monitoringom koji će voditi žene), edukacijom (podizanje svijesti o ravnopravnosti polova i izgradnja specifičnih vještina političarki), zakonodavne promjene (pokretanje aktivnosti javnog zalaganja za zakonodavne promjene koje bi omogućile jednak pristup kandidata i kandidatkinja medijskom predstavljanju tokom predizbornog perioda), ženska predizborna kampanja (aktivnosti i koraci sa ciljem osiguravanja pristupa žena politici i medijima i unaprijeđenje rada ženskih sekcija unutar političkih partija), i institucionalni razvoj – rad sa komisijama za ravnopravnost polova (jačanje njihovih kapaciteta, znanja, uticaja i resursa, kao i saradnje sa nevladinim organizacijama u cilju osiguravanja ravnopravnosti polova u praksi).

- U saradnji sa partnerskim ženskim nevladinim organizacijama širom Bosne i Hercegovine, „Udružene žene“ Banja Luka su monitorirale predizbornu kampanju i medijsko predstavljanje političkih partija, sa fokusom na obezbjeđivanje jednakih mogućnosti za kandidate i kandidatkinje da imaju pristupa medijskim prezentacijama, i u kojem obimu su mediji u Bosni i Hercegovini osiguravali rodno senzitivno predstavljanje političkih kampanja. Na osnovu rezultata monitoringa i svjedočenja političarki koje su bile kandidatkinje na izborima, bila je vidljiva gotovo potpuna marginalizacija kandidatkinja u medijima tokom predizborne kampanje, kao i odsustva tema u oblasti ravnopravnosti polova i društvenog položaja žene u Bosni i Hercegovini. Političke partije nisu obezbjedile dovoljno mogućnosti za njihove kandidatkinje da se predstave u medijima i zbog krutih pravila Centralne izborne komisije BiH u vezi sa medijskim predstavljanjem političkih subjekata u predizbornom procesu, mediji nisu imali mogućnosti da pripremaju i emituju specijalne programe koji bi promovisali ravnopravnost polova i kandidatkinje na lokalnim izborima.

- Jedan od planiranih rezultata u ovom periodu je bilo pripremanje Platforme za akciju/Memoranduma o razumjevanju sa ciljem unaprijeđenja promocije i osiguravanja jednakog pristupa i predstavljanja žena u politici tokom predizbornog perioda u 2008. godini. Međutim, bez obzira na kontinuirano zalaganje i specifične aktivnosti realizovane od strane „Udruženih žena“ Banja Luka i drugih ženskih nevladinih organizacija širom Bosne i Hercegovine, kao i podršku mnogih novinarki i upravljačkih struktura elektronskih i štampanih medija u BiH, nismo uspjele postići cilj. Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine je odbila harmonizovati pravila o medijskom predstavljanju političkih subjekata tokom predizborne kampanje sa Zakonom o ravnopravnosti polova BiH i izjavila je da su mediji u Bosni i Hercegovini dužni jedino da obezbjede jednak prostor za predstavljanje političkih partija i njihovih kandidata, bez obzira na pol.

C. Ravnopravnost polova u javnom i političkom životu u Bosni i Hercegovini

Ključni zakoni, javne politike i međunarodni dokumenti u ovoj oblasti:

- Član 15. Zakona o ravnopravnosti polova Bosne i Hercegovine, usvojenog od Parlamentarne skupštine BiH u junu 2003. godine, koji zahjeva ravnopravnu zastupljenost muškaraca i žena u javnom i političkom životu;
- Gender akcioni plan Bosne i Hercegovine, usvojen od Savjeta ministara BiH u septembru 2006. godine – Poglavlje 5 – Politički život i odlučivanje;
- Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena, usvojena od Ujedinjenih nacija 1979. godine, posebno član 7. koji reguliše obaveze država potpisnica da osiguraju ravnopravnost žena u javnom i političkom životu. Zaključni komentari UN Komiteta za eliminaciju svih oblika diskriminacije žena: Bosna i Hercegovina, CEDAW/C/BiH/CO/3, posebno komentari i zaključci br. 29 i 30 u vezi sa unaprijeđenjem zastupljenosti žena u vlasti i odlučivanju i harmonizacijom Izbornog zakona BiH sa Zakonom o ravnopravnosti polova BiH;
- Pekinška deklaracija i Platforma za akciju, usvojena na Četvrtoj svjetskoj konferenciji o ženama održanoj u Pekingu (Kina) u septembru 1995. godine, i potpisanoj od strane Bosne i Hercegovine. Strateški cilj G.1 – Preduzeti mjere u cilju osiguranja jednakog pristupa žena i njihovog punog učešća u strukturama moći i odlučivanja, i Strateški cilj G.2 – Povećanje kapaciteta žena da učestvuju u rukovođenju i odlučivanju.
- Savjet Evrope – Preporuka Rec(2003)3 Komiteta ministara zemljama članicama u vezi sa balansiranim učešćem žena i muškaraca u političkom odlučivanju, usvojena 12. marta 2003. godine,

predstavlja vodič zemljama članicama za uključivanje jednakog broja žena i muškaraca u odlučivanje na svim nivoima vlasti.

C.1 Žena danas – faza 12 - 2008 – Promovisanje učešća žena u javnom i političkom životu

„Udružene žene“ Banja Luka i „Helsinški parlament građana“ Banja Luka realizuju ovaj projekat od 1997. godine, uz podršku Fondacije Kvinna till Kvinna iz Švedske.

Aktivnosti u 2008. godini:

Pripremni koordinacijski sastanci sa političarkama, aktivistkinjama nevladinih organizacija i novinarkama, radionice i rodnim stereotipima i javnim politikama, javne tribine „Aktuelni trenutak“ i predizborne javne tribine u ciljanim lokalnim zajednicama, radio i TV emisije, okrugli stolovi, poster kampanja i distribucija promotivnog materijala tokom uličnih akcija u predizbornom periodu i tokom kampanje 16 Dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja, napredne radionice za kandidatkinje na lokalnim izborima 2008. godine, konferencije za medije, dnevnik kandidatkinja tokom predizborne kampanje, saradnja na nivou ženske mreže u Bosni i Hercegovini, štampanje završne brošure, i koordinacija „Ženske predizborne kampanje – lokalni izbori 2008. godine“.

Postignuti rezultati:

361 osoba je učestvovala u projektnim aktivnostima, 82 građanke i gađani Banja Luke su aktivno učestvovali u javnim tribinama i iskazali stavove o problemima žena i aktuelnim zbivanjima u Bosni i Hercegovini. Dio projektnih aktivnosti je predstavljen u medijima kroz četiri TV emisije i pet radio emisija. Sve projektne aktivnosti su praćene i pokrivene od strane elektronskih i štampanih medija.

Inicirane su aktivnosti lobiranja za rješavanje problema koji su identifikovani kao trenutni prioriteti žena. Četiri javne tribine organizovane u četiri lokalne zajednice - Gradišci, Prijedoru, Kozarskoj Dubici i Novom Gradu – su nam omogućile da podržimo kandidatkinje i povećamo njihovu vidljivost tokom predizbornog perioda. Tokom tri konferencije za medije, ukazale smo na marginalizaciju žena, podržale kandidatkinje na lokalnim izborima, naglasile važnost kampanje 16 Dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja, i lobirale za promjene Zakona o socijalnoj zaštiti Republike Srpske.

108 kandidatkinja na lokalnim izborima u BiH 2008. godine je učestvovalo u edukacijama i unaprijedilo znanja i vještine u vezi sa pripremom i vođenjem lične predizborne kampanje.

Ženska mreža je bila aktivna na teritoriji cijele Bosne i Hercegovine tokom predizbornog perioda. Predizborna kampanja „Ženu za promjenu“ je realizovana tokom cijelog perioda zvanične predizborne kampanje u septembru 2008. godine i imala je za cilj da poveća vidljivost žena u izbornoj kampani i poveća podršku glasača i glasačica kandidatkinjama na lokalnim izborima koji su održani početkom oktobra 2008. godine. Tokom kampanje, 32 bilborda su bila postavljena širom Bosne i Hercegovine, distribuiran je veliki broj postera i brošura, i organizovane su radio i televizijske emisije. Ove aktivnosti su omogućile pojavljivanje žena u medijima tokom predizbornog perioda. Dvije ulične kampanje su organizovane u dvadeset lokalnih zajednica širom Bosne i Hercegovine, tokom kojih su aktivistkinje razgovarale sa građanima o potrebi učešća više žena u vlasti i odlučivanju u BiH. Predstavnicí vladinih institucija u lokalnim zajednicama u kojima smo realizovale aktivnosti su pokazali spremnost da uvedu rodno senzitivne javne politike u svojim opštinama. Broj izabranih žena u ciljanim opštinama je veći nego u cijeloj Bosni i Hercegovinama i veći od broja izabranih žena u drugim opštinama u kojima smo realizovale predizbornu kampanju.

C.2 Aktivnosti javnog zalaganja usmjerene na unaprijeđenje ženskih ljudskih prava i ravnopravnosti polova u Bosni i Hercegovini

Banja Luka, 25.02.2008. godine

Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine
Agencija za ravnopravnost polova Bosne i Hercegovine
Komisija za ostvarivanje ravnopravnosti polova Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine
Gender centar Republike Srpske
Gender centar Federacije Bosne i Hercegovine
Kancelarija visokog predstavnika
Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju
Agencije Ujedinjenih nacija u Bosni i Hercegovini

OTVORENO PISMO U VEZI SA KONTINUIRANIM KRŠENJEM ZAKONA O RAVNOPRAVNOSTI POLOVA BIH I MEĐUNARODNIH OBAVEZA BOSNE I HERCEGOVINE U PROCESU IZMJENA IZBORNOG ZAKONA BIH

„Helsinški parlament građana” Banja Luka i „Udružene žene” Banja Luka najoštrije negoduju zbog netransparentnosti procesa izrade rješenja za izmjene i dopune Izbornog zakona BiH, jednog od ključnih dokumenata kojim se omogućava učešće građana i građanki u političkom životu zemlje, kao i zbog ponovnog propuštanja prilike da se ovaj Zakon uskladi za Zakonom o ravnopravnosti polova BiH.

Iako brojne nevladine organizacije već godinama ukazuju na diskriminatorne odredbe Izbornog zakona BiH i potrebu za njegovom izmjenom, institucije Bosne i Hercegovine, kao predlagači Zakona, nisu našle za shodno da otvore širu raspravu o izmjenama i dopunama ovog Zakona. Informacije o tom procesu smo dobili nezvanično, a nešto kasnije smo se sa sadržajem odredbi mogli upoznati i preko internet stranice Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine.

„Helsinški parlament građana” Banja Luka i „Udružene žene” Banja Luka upozoravaju da su se vlasti ponovo oglušile na upozorenja da Izborni zakon BiH nije usklađen sa Zakonom o ravnopravnosti polova BiH, odnosno sa članom 15. Zakona koji propisuje da će „državna tijela i tijela lokalne samouprave, upravljačka tijela kompanija, političke stranke i ostale neprofitne organizacije osigurati i promovisati ravnopravnu zastupljenost po osnovu spola u upravljanju i procesu odlučivanja.”

Smatramo da shodno ovom članu, ali i drugim odredbama Zakona o ravnopravnosti polova BiH, Prijedlog izmjena i dopuna Izbornog zakona Bosne i Hercegovine mora osigurati:

- da svaka kandidatska lista uključuje jednak broj kandidata i kandidatkinja (kandidate oba pola) naizmjenično raspoređenih na kandidatskoj listi.
- da isto pravilo važi i za kompenzacijske liste, te da se način popunjavanja kompenzacijskih mandata, uskladi sa Zakonom o ravnopravnosti polova BiH, odnosno - da se kompenzacijski mandati popunjavaju osobama manje zastupljenog pola u instituciji za koju su organizovani izbori, a sa liste stranke kojoj taj mandat pripada.
- jednaku zastupljenost oba pola u svim tijelima zaduženim za provođenje izbora na svim nivoima (od Centralne izborne komisije do biračkog odbora).
- Izborna komisija BiH poštuje Zakon o ravnopravnosti polova BiH prilikom ovjeravanja kandidata za tijela koja se posredno biraju (npr. Dom naroda, Savjet ministara i sl.) i u skladu sa članom 15. Zakona o ravnopravnosti polova BiH osigura jednaku zastupljenost po osnovu pola i u tim tijelima.

Podsjećamo da smo, osim brojnih apela sa istim zahtjevima, reagovali povodom izbora Savjeta ministara BiH već upozoravali Centralnu izbornu komisiju BiH da verifikovanjem mandata ministrima od kojih su svi muškarci, krši član 15 Zakona o ravnopravnosti polova BiH, na šta je iz CIK-a odgovoreno da su oni jedino dužni da poštuju Izborni zakon BiH! Zahtjev za ispitivanje kršenja Zakona o ravnopravnosti polova BiH povodom ovog konkretnog slučaja uputili smo i Agenciji za ravnopravnost polova BiH. Nakon što je i iz Agencije odgovoreno da to nije u njihovom mandatu, „Helsinški parlament građana” i „Udružene žene” su odlučili da ostvarivanje prava iz Zakona o ravnopravnosti polova BiH potraže sudskim putem. Tužba protiv Centralne izborne komisije BiH zbog nezakonitog verifikovanja mandata članovima Savjeta ministara BiH upućena je Upravnom odjelenju Suda BiH.

Sada kada se ukazala prilika da pravne praznine budu popunjene i Izborni zakon BiH bude usklađen sa Zakonom o ravnopravnosti polova BiH, manje zastupljenom polu tj, ženama, kroz predložene izmjene i dopune se nude mjesta u opštinskim izbornim komisija i biračkim odborima!

Da li je moguće da naše vlasti tako zamišljaju ostvarivanje ravnopravne zastupljenosti žena i muškaraca u našem društvu, naročito u javnoj oblasti života? Na ovaj način ponovo se nastoji zamagliti suština Zakona o ravnopravnosti polova BiH čija je osnovna namjera zabrana diskriminacije na osnovu pola u javnom i privatnom životu, a u svrhu uspostavljanja humanijeg odnosa među polovima u društvu koje je još uvijek uveliko tradicionalno i patrijarhalno i kojem žene nemaju istu prava i mogućnosti kao muškarci, naročito u političkom životu gdje je njihova marginalizacija vidljiva i golim okom.

Ne postoji nijedan pravni razlog da se promjene Izbornog zakona BiH u dijelu osiguranja ravnopravnosti polova izbjegavaju, a kao jedini mogući za stalne opstrukcije u ovom procesu vidimo lične interese i pozicije osoba u institucijama vlasti, kao i tijelima koja provode izbore, koji bi morali odstupiti sa pozicije u slučaju da do ovakvih izmjena dođe.

Pozivamo predlagača izmjena i dopuna Izbornog zakona BiH, kao i poslanike i poslanice Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine da dograde tekst i u njega ugrade prijedloge nevladinih organizacija.

Još jednom podsjećamo da je Komitet Ujedinjenih nacija za primjenu Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije protiv žena (CEDAW) 2006. godine pozvao Bosnu i Hercegovinu da uskladi Izborni zakon BiH sa Zakonom o ravnopravnosti polova BiH i da pojača mjere za veću zastupljenost žena u izabranim i imenovanim tijelima u skladu sa Konvencijom, koja je sastavni dio Ustava Bosne i Hercegovine i koju je obavezna primjenjivati. Apelujemo na vlasti Bosne i Hercegovine da se ne ogluše o ove preporuke Ujedinjenih nacija.

Takodje, pozivamo Agenciju za ravnopravnost polova BiH i Gender centre Vlade RS i Federacije BiH da se, u skladu sa mandatom koje im daje Zakon, hitno i maksimalno anagažuju kako se pred poslanicima Parlamentarne skupštine BiH ne bi našao tekst koji zanemaruje obaveze koje naša država preuzela na sebe ratifikujući ovu i brojne druge međunarodne konvencije i deklaracije i koji je u diskriminatorski i u suprotnosti sa načelom ravnopravnosti polova.

Banja Luka, 20. juni 2008. godine

Za: Dr. Suad Arnautović, Predsjednik, Centralna izborna komisija BiH, Sarajevo

Od: Nada Golubović, Predsjednica, "Udružene žene" Banja Luka, Lidija Živanović, Izvršna direktorica, "Helsinški parlament građana" Banja Luka

APEL U VEZI SA NEUSAGLAŠENOŠĆU PRAVILNIKA O MEDIJSKOM PREDSTAVLJANJU POLITIČKIH SUBJEKATA U IZBORNOJ KAMPANJI SA ZAKONOM O RAVNOPRAVNOSTI POLOVA U BIH

Poštovani,

Povodom objavljivanja novog Pravilnika o medijskom predavljanju političkih subjekata u izbornoj kampanji, nevladine organizacije „Helsinški parlament građana“ i „Udružene žene“ Banja Luka žele da Vam skrenu pažnju na njegovu neusaglašenost sa Zakonom o ravnopravnosti polova BiH.

Nakon detaljne analize Pravilnika nismo pronašli nijedan član koji bi garantovao ravnopravnu zastupljenost oba pola tokom medijskog predavljanja političkih subjekata u izbornoj kampanji, na način kako je to regulisano članovima 1, 2, 15 i 21 Zakona o ravnopravnosti polova BiH.

Ovom prilikom želimo da izrazimo i svoje nezadovoljstvo zbog činjenice da u procesu kreiranja sadržaja Pravilnika nisu učestvovala organizacije civilnog društva što baca sjenku na transparentnost čitavog procesa.

Želimo da apelujemo na Centralnu izbornu komisiju BiH da prilikom izrade budućih zakonskih i podzakonskih akata i pravilnika uključi i predstavnike i predstavnice nevladinog sektora koji se direktno ili indirektno bave ovom problematikom.

Želimo takođe da Vas obavijestimo da će naše dvije organizacije i ove godine pratiti lokalne izbore, tj izbornu kampanju sa stanovišta rodne problematike i da će nastaviti sa zagovaranjem izmjena i dopuna Izbornog zakona BiH kako bi se ovaj vrlo važan zakon uskladio sa Zakonom o ravnopravnosti polova BiH i kako bi se konačno i ženama kandidatkinjama omogućila značajnije učešće i veća vidljivost tokom i nakon izborne kampanje.

U prilogu Vam dostavljamo i prijedloge za izmjenu i dopunu Pravilnika o medijskom predavljanju političkih subjekata koje su usaglašeni na radionici „Jednaka zasutpljenost i slike žena i muškaraca političarki/političara u BiH medijima“, koja je organizovana od 11. – 13. juna 2008. godne u Banja Luci.

Banja Luka, 20. juni 2008. godine

Za: Amela Odobašić, Rukovoditeljica Odjela za odnose sa javnošću, Regulatorna agencija za komunikacije BiH, Sarajevo

Od: Nada Golubović, Predsjednica, „Udružene žene“ Banja Luka, Lidija Živanović, Izvršna direktorica, „Helsinški parlament građana“ Banja Luka

RAVNOPRAVNOST POLOVA U MEDIJSKOM PREDSTAVLJANJU TOKOM KAMPANJE ZA LOKALNE IZBORE 2008 U BOSNI I HERCEGOVINI

Poštovana,

Prije svega želimo da Vam zahvalimo na odgovoru na naš upit od 23. maja 2008. godine i obrazloženju koje ste nam tom prilikom dali.

„Udružene žene“ Banja Luka i „Helsinški parlament građana“ Banja Luka od vremena osnivanja do danas vode računa i poštuju kako domaće, tako i međunarodne konvencije i standarde i opšteprihvaćene demokratske principe i pravila. Ni tokom predstojeće izborne kampanje i vremena predizborne ćutnje ne bismo željeli biti ti koji će kršiti pravila i zloupotrebljavati javni, tj. medijski prostor. Pa ipak, u zadnjih desetak godina svjedokinje smo stalnog kršenja i nepoštivanja zakona, naročito Zakona o ravnopravnosti polova BiH i zloupotrebe medijskog prostora.

Kako su i mediji dužni, u skladu sa članom 16. Zakona o ravnopravnosti polova BiH, razvijati svijest o ravnopravnosti polova kroz svoje programske koncepte, naše dvije organizacije će i ove godine pratiti predizbornu kampanju u medijima, a o nalazima do kojih dođemo obavijestićemo i Vas i javnost. Željele bismo da vjerujemo da će predstojeća kampanja za lokalne izbore 2008. godine biti, sa stanovišta rodne ravnopravnosti, objektivnija i izbalansiraniya.

Ukoliko ne bude, bićemo prinuđeni od Regulatorne agencije za komunikacije BiH zatražiti da, u skladu sa svojim mandatom, sankcioniše medije u kojima ne bude uravnoteženog predstavljanja kandidata oba pola, odnosno u kojima u povlaštenom položaju budu kandidati samo jednog pola.

Koristimo ovu priliku i da Vas obavijestimo da će „Helsinški parlament građana“ i „Udružene žene“ Banja Luka uputiti apel i svim medijskim kućama u BiH u kojem ćemo ih podsjetiti na obaveze iz člana 16. Zakona o ravnopravnosti polova BiH.

U skladu sa našim zalaganjima za većom vidljivošću žena i njihovom značajnijom participacijom u javnom i političkom životu BiH, veći dio svojih aktivističkih napora usmjerile smo prema medijima čiji je uticaj na formiranje javnog mnjenja danas nemjerljiv. Regulatornu agenciju za komunikacije BiH doživljavamo kao saveznika koji se, kao i organizacije civilnog društva, bori za poštivanje zakona i uspostavljanje stabilne pravne države u kojoj princip ravnopravnost polova neće biti samo floskula nego način života.

Banja Luka, 24.11.2008. godine

Za: Narodna skupština Republike Srpske
Vlada Republike Srpske
Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske
Odbor jednakih mogućnosti Republike Srpske
Gender Centar Vlade Republike Srpske

Cc: Mediji

OTVORENO PISMO

Povodom 16 dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja 2009. koju ove godine, pridružujući se globalnoj kampanji, provodimo u Bosni i Hercegovini pod sloganom: **"Zaustavite nasilje protiv žena – primijenite zakone – kaznite počinioc"**, obraćamo vam se sa zahtjevom da:

1. u Nacrt Zakona o socijalnoj zaštiti Republike Srpske koji je utvrđen na 98. sjednici Vlade Republike Srpske uvrstite *"osobe koje su preživjele nasilje u porodici"* kao korisnice socijalne zaštite (da se u tom smislu dopuni

član 17. stav 1 tačka b, kao i član 19. u smislu obrazloženja ko se smatra osobom koja je preživjela nasilje u porodici). i

2. da se član 81. Nacrta Zakona o socijalnoj zaštiti Republike Srpske dopuni na način da se u stav 1. doda tačka i) "sigurne kuće za žene žrtve nasilja u porodici", slijedom čega je potrebno dodati i član 119 a. koji će preuzeti definiciju Sigurne kuće iz Zakona o zaštiti od nasilja u porodici Republike Srpske, odnosno, Pravilnika o načinu i mjestu sprovođenja zaštitne mjere obezbjeđenja zaštite žrtve nasilja u porodici.

O b r a z l o ž e n j e:

Nasilje u porodici i porodičnoj zajednici je zločin čije su žrtve predominantno žene¹⁷. Ovaj zločin nije bio prepoznat sve do 2000. godine kada je, po prvi put u Republici Srpskoj, inkriminisan Krivičnim zakonikom¹⁸, sada i Krivičnim zakonom Republike Srpske¹⁹ a zatim i Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici Republike Srpske²⁰ koji prepoznaje da ova vrsta nasilja predstavlja teško kršenje ljudskih prava, a posebno ženskih ljudskih prava i prava djece²¹. Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici RS predviđeno je provođenje zaštitnih mjera protiv počinioca nasilja ali i mjera zaštite žrtava putem smještaja u Sigurne kuće²², u skladu sa Pravilnikom o načinu i mjestu sprovođenja zaštitne mjere obezbjeđenja žrtve²³.

Smatramo da je Nacrt zakona o socijalnoj zaštiti Republike Srpske kakav je utvrđen na 98. sjednici Vlade Republike Srpske propustivši da prepozna osobe koje su preživjele nasilje u porodici i porodičnoj zajednici kao socijalnu kategoriju, ali i Sigurne kuće kao ustanove socijalne zaštite, doveo u pitanje provođenje navedenih zakonskih i podzakonskih propisa, ali i spremnost institucija Republike Srpske da, osim deklarativnog priznavanja prava na život bez nasilja u porodici, omoguće žrtvama i osobama koje su preživjele ovu vrstu nasilja, da se koriste pravima iz socijalne zaštite.

*Naglasiti sivo oznaceni tekst u odvojenom boxu

D. Zalaganje protiv trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini

Tokom 2008. godine, „Udružene žene“ Banja Luka su nastavile sa aktivnostima javnog zalaganja i edukacijama o problemu trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini, koje su bile ciljano usmjerene na dječake i djevojčice.

Uz podršku World Vision Australije i World Vision Švajcarske, a u saradnji sa nevladinom organizacijom „Genesis“ iz Banja Luke, „Udružene žene Banja Luka“ su nastavile sa realizacijom projekta „Prevenција trgovine ljudima u osnovnim školama u regiji Banja Luke“, u periodu od novembra 2007. godine do juna 2008. godine. Osnovni cilj ove inicijative je bio obrazovanje dječaka i djevojčica završnih razreda osnovnih škola (7., 8. i 9. razredi) iz Kotor Varoši, Čelinca i Kneževa, kao i osnovnih škola u seoskim područjima Grada Banja Luke o specifičnim problemima u vezi sa trgovinom ljudima.

Radile smo na podizanju svijesti dječaka i djevojčica o postojanju trgovine ljudima, načinima regrutovanja žrtava, i drugim problemima vezanim za trgovinu ljudima, kao što su zloupotreba droge, prostitucija i krijumčarenje ljudi. Radionice su uključivale igru uloga o dvije hipotetičke situacije koje predstavljaju trgovinu ljudima za svrhu prostitucije i neplaćenog rada. Takođe smo pripremili brošuru u formi stripa, koja je predstavila situacije na koje smo se fokusirali u igrama uloga. Nakon igre uloga, trener i trenerica – Boris Ivanović, Direktor kancelarije SIPA-e u Banja Luci i Lana Jajčević, članica „Udruženih žena“ Banja Luka – su održali teoretske prezentacije o problemu trgovine ljudima i odgovarali na pitanja dječaka i djevojčica koji su učestvovali u radionicama.

Evaluacione radionice su se sastojale od pozorišnih predstava na temu trgovina ljudima koje su pripremili učenici i učenice škola u kojima su održane predhodne projektne aktivnosti. Takođe smo organizovali izlet za one učenike i učenice koje su učestvovali u pozorišnim predstavama.

¹⁷ "Centri javne bezbjednosti Banjaluka, Bijeljina, Doboj, Istočno Sarajevo i Trebinje dostavili su podatke iz kojih se vidi da je u 2006. godini evidentirano 537 slučajeva nasilja u porodici ili porodičnoj zajednici od čega je prijavljeno 277 muškaraca i 12 žena. U 231 slučaju žrtva je bila osoba ženskog spola, a u 39 slučajeva muškog spola. U 2007. godini prijavljeno je 464 slučaja nasilja u porodici ili porodičnoj zajednici, a žrtve su u 121 slučaju bili muškarci i u 445 slučajeva žene i što je naročito zabrinjavajuće u 37 slučajeva to su bili dječaci, a u 48 slučajeva djevojčice". Preuzeto iz: "Nacrt Strategije za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici u Bosni i Hercegovini za period 2008 – 2010", Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, Agencija za ravnopravnost polova Bosne i Hercegovine, str. 9.

¹⁸ Krivični zakonik Republike Srpske. "Službeni glasnik Republike Srpske", broj 22/00.

¹⁹ Krivični zakon Republike Srpske. "Službeni glasnik Republike Srpske", broj 49/03, 108/04, 37/06 i 70/06

²⁰ "Službeni glasnik Republike Srpske", broj 118/05, 17/08

²¹ član 3 kojim se mijenja član 6, stav 2: "Nasilje u porodici, a posebno nasilje prema ženama i djeci unutar porodice predstavlja teško kršenje ženskih i ljudskih prava djece", Službeni glasnik Republike Srpske 17/08.

²² član 4 kojim se mijenja član 7, stav 2-6, ibidem.

²³ "Službeni glasnik Republike Srpske", broj 97/06.

„Udružene žene” Banja Luka su nastavile aktivno da učestvuju u zajedničkim akcijama javnog zalaganja usmjerenim na podizanje svijesti i borbu protiv trgovine ženama i djevojkama i koordinacijskim sastancima organizovanim od strane kancelarije BiH koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima.

5. Jačanje saradnje sa drugim nevladinim organizacijama i vladinim institucijama u Bosni i Hercegovini i inostranstvu

Postignuti rezultati u 2008. godini

„Udružene žene” Banja Luka su nastavile da rade na jačanju vidljivosti u lokalnoj zajednici i regiji, i unaprijedile saradnju, razmjenu informacija i zajedničke inicijative sa drugim nevladinim organizacijama u oba entiteta Bosne i Hercegovine, kao i u regionu. Kroz različite projektne aktivnosti naše organizacije i aktivnosti javnog zalaganja usmjerene na borbu protiv nasilja protiv žena i povećanje učešća i uticaja žena u političkom odlučivanju na svim nivoima, unaprijedile smo saradnju sa lokalnim ženskim nevladinim organizacijama u BiH.

U okviru programskog područja usmjerenog na borbu protiv nasilja protiv žena u Bosni i Hercegovini, „Udružene žene” Banja Luka su saradivale sa ženskim nevladinim organizacijama u Bosni i Hercegovini koje su članice mreže Kvinna till Kvinna, Gender koalicije, NVO Anti-trafficking mreže u BiH, i organizovale billboard kampanju, distribuciju informacijskih brošura, medijske prezentacije i ulične akcije, kao doprinos kampanji 16 Dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja u BiH, u periodu od 25. novembra – Svjetskog dana borbe protiv nasilja protiv žena, do 10. decembra – Međunarodnog dana ljudskih prava. Sljedeće organizacije su učestvovala u kampanji: „Udružene žene” Banja Luka, „Helsinški parlament građana” Banja Luka, Udruženje žena „Lara” Bijeljina, Fondacija „Cure” Sarajevo, „Budućnost” Modriča, „Ženski centar” Trebinje, Udruženje žena „Most” Višegrad, Udruženje žena „Medica” Zenica, Udruženje građana „Vesta” Tuzla, Udruženje žena „Forma F” Mostar, i Udruženje „Žena i porodica” Gradiška. „Udružene žene” Banja Luka su takođe saradivale sa Udruženjem žena „Lara” Bijeljina i NVO „Budućnost” Modriča na inicijativi za uvođenje rodno odgovornog budžetiranja u oblasti borbe protiv nasilja u porodici i nasilja protiv žena na entitetskom nivou u Bosni i Hercegovini. Ova inicijativa je započela zajedničkim aktivnostima 2007. godine, i tokom 2008. godine smo realizovale akcije javnog zalaganja usmjerene na unaprijeđenje finansiranja sigurnih kuća za žrtve nasilja u porodici iz javnih budžeta u Republici Srpskoj.

Lindsey Korver i Marion van der Bent – Meesters iz Nizozemske, pripadnice EUFOR-a, LOT Mrkonjić Grad su učestvovala na sedamnaestom Večernjakovom maratonu, koji je održan 5. oktobra 2008. godine u Zagrebu, u cilju podrške prikupljanju finansijske pomoći za popravku poda i kupovinu neophodne opreme za Sigurnu kuću za žene i djecu žrtve nasilja u Banja Luci.

Lindsey i Marion su učestvovala na maratonu sa ličnom porukom „Žene trče za žene” noseći majice sa natpisom „Zaustavite nasilje u porodici” i logom „Udruženih žena” Banja Luka. Svojom akcijom i zalaganjem su prikupile 4612, 61 KM, kojim su izvršile popravku poda i nabavile neophodnu opremu za Sigurnu kuću u Banja Luci.

U okviru programskog područja usmjerenog na unaprijeđenje ravnopravnosti polova u medijima u Bosni i Hercegovini, „Udružene žene” Banja Luka su nastavile saradnju sa ženskim nevladinim organizacijama i novinarkama širom Bosne i Hercegovine, i doprinijele povećanju vidljivosti i uticaja kampanje 16 Dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja u Bosni i Hercegovini. Takođe smo nastavile saradnju sa ženskim nevladinim organizacijama u Hrvatskoj i Srbiji, čije predstavnice su doprinijele u edukaciji o ravnopravnosti polova novinara i novinarki, političarki, i aktivista i aktivistkinja nevladinih organizacija, kroz podjelu iskustava o uspjesima i izazovima o procesima integrisanja principa ravnopravnosti polova u medijima.

U okviru programskog područja usmjerenog na unaprijeđenje ravnopravnosti polova u javnom i političkom životu u Bosni i Hercegovini, „Udružene žene” Banja Luka i „Helsinški parlament građana Banja Luka” su saradivali sa ženskim organizacijama širom Bosne i Hercegovine na realizaciji predizborne kampanje „Ženu za promjenu”. Sljedeće članice ženske mreže u BiH su učestvovala u kampanji: Udruženje žena „Most” Višegrad, Udruženje žena „Duvanjske” iz Tomislavgrada, Udruženje „Žene sa Une” iz Bihaća, Udruženje građanki „Žene ženama” iz Sarajeva, Fondacija „Cure” iz Sarajeva, „Centar za pravnu pomoć ženama” Zenica, „Ženski centar” Trebinje, Udruženje „Horizonti” Tuzla, „Forum žena” Bratunac, Udruženje građana „Sanus” iz Prijedora, Udruženje „Žena i porodica” iz Gradiške, Udruženje „Budućnost” Modriča, i Udruženje žena „Lara” Bijeljina.

U okviru programskog područja podrške održivom povratku i razvoju u Bosni i Hercegovini, „Udružene žene“ Banja Luka su saradivale sa „Fondacijom lokalne demokratije“ iz Sarajeva (kao nositeljem projekta) i nevladinim organizacijama „Vesta“ iz Tuzle i „Terca“ iz Mostara, kao partnerskim organizacijama, u realizovanju projekta „Monitoring i analiza implementacije kriterija za školska obilježja i simbole.“ Projekat je realizovan u periodu od 1. oktobra 2007. godine, do 1. oktobra 2008. godine, uz finansijsku podršku Evropske unije. Ključni ciljevi projekta su bili podrška stvaranju preduslova za održivi povratak i reintegraciju povratnika koji pripadaju manjinskim grupama u lokalne zajednice kroz ostvarivanje posebnih potreba i prava djece koja pripadaju manjinskim grupama.

Specifični ciljevi projekta su bili sljedeći:

- Monitoring primjene dijela Privremenog sporazuma o ostvarivanju specifičnih potreba djece povratnika vezano za primjenu Kriterija za imena i simbole škola i školskih manifestacija koji nisu u skladu sa kriterijima;
- Mapiranje škola koje putem svojih imena, simbola i školskih manifestacija odvajaju djecu po osnovu njihove nacionalnosti, i time doprinose ksenofobičnim praksama, kao i škola koje su propustile da primjene Kriterije;
- Predstavljanje rezultata monitoringa građanima i građankama i vladinim institucijama;
- Pokretanje kampanje za uklanjanje neprimjerenih imena škola, školskih simbola i objekata koji doprinose stvaranju ksenofobičnog okruženja;
- Smanjenje broja škola koje nisu prilagodile svoja imena i simbole Kriterijima.

Realizacija projekta predstavlja doprinos promociji održivog povratka i razvoja lokalnih zajednica, što je jedno od ključnih programskih područja djelovanja „Udruženih žena“ Banja Luka. Projekat je takođe doprinio zaštiti prava manjina, jačanju društvenog i ekonomskog položaja povratnika i povratnica i njihovoj reintegraciji u lokalne zajednice u Bosni i Hercegovini.

„Udružene žene“ Banja Luka su nastavile saradnju sa Fondacijom „Kvinna till Kvinna“ iz Švedske, nevladinom organizacijom „Amica e. V.“ iz Njemačke i organizacijom „Global Rights“ uredom u Bosni i Hercegovini, što nam je omogućilo da proširimo saznanja i iskustva u borbi za unaprijeđenje položaja žena u našoj zemlji kroz primjere iz drugih zemalja.

„Udružene žene“ Banja Luka su unaprijedile saradnju sa vladinim institucijama, posebno onim koje su odgovorne za razvoj politika i zaštitu ženskih ljudskih prava i ravnopravnosti polova u Bosni i Hercegovini. Unaprijedili smo saradnju sa političarkama koje učestvuju u zakonodavnoj i izvršnoj vlasti na svim nivoima u Bosni i Hercegovini, posebno ženama koje su uključene u rad Narodne skupštine Republike Srpske, Gradske uprave Banja Luka, Gender centra Vlade Republike Srpske, Gender centra Vlade Federacije BiH, i Agencije za ravnopravnost polova Bosne i Hercegovine.

6. Strateški prioriteti rada „Udruženih žena“ Banja Luka u 2009. godini

„Udružene žene“ Banja Luka će nastaviti raditi na realizaciji strateških prioriteta i ciljeva uspostavljenih u predhodnom periodu, i posebno će se fokusirati na sljedeće prioritete:

- **Borba protiv nasilja protiv žena i smanjenje rodno zasnovane diskriminacije u privatnom i javnom životu**, sa fokusom na povećanje senzitivnosti vladinih institucija u Bosni i Hercegovini za ove probleme, razvoj i realizacija edukativnih programa sa različitim ciljnim grupama usmjerenih na podizanje svijesti o nasilju u porodici, i aktivnosti javnog zalaganja, posebno kampanja 16 Dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja u Bosni i Hercegovini i akcije usmjerene na osiguranje stvarne primjene BiH zakona i međunarodnih konvencija o zaštiti žena od svih vrsta nasilja;
- **Povećanje pristupa pravdi za žene žrtve nasilja, i pružanje direktne besplatne pravne i psihosocijalne podrške ženama i djeci žrtvama nasilja u porodici** kroz pravno savjetovalište, doprinos u radu Mobilnog tima za podršku i pomoć žrtvama nasilja u Banja Luci, i rad Sigurne kuće za žene i djecu žrtve nasilja u Banja Luci;
- **Javno zalaganje za stvarnu primjenu Zakona o ravnopravnosti polova BiH i Gender akcionog plana BiH**, kao ključnog zakona i javne politike usmjerene na osiguranje ravnopravnosti žena i muškaraca u privatnom i javnom životu kroz monitoring rada vladinih institucija na svim nivoima;
- **Smanjenje diskriminacije i zloupotrebe žena u elektronskim i štampanim medijima u Bosni i Hercegovini**, kroz aktivnosti javnog zalaganja i aktivnosti usmjerene na portretisanje žena i ženskih problema u medijima, stvaranje uslova za jednak pristup žena i muškaraca kreiranju medijskih politika, i povećanje rodne senzitivnosti novinara i novinarki u Bosni i Hercegovini;
- **Osnajivanje žena za učestvovanje u političkim i društvenim promjenama** kroz njihovu aktivnu ulogu u kreiranju javnih politika i političkom odlučivanju na lokalnom, entitetskom i državnom nivou u Bosni i Hercegovini;

- **Borba protiv trgovine ženama i djevojkama u Bosni i Hercegovini** kroz javno zalaganje i edukacijske aktivnosti usmjerene na povećanje javne svijesti o problemu trgovine ljudima među mladima oba pola, kao ključnom ciljnom grupom, ali i građanima i građankama Bosne i Hercegovine;
- **Podrška održivom povratku i društvenom razvoju u Bosni i Hercegovini** kroz rad na jačanju položaja žena u urbanim i ruralnim zajednicama, i realizaciju aktivnosti koje doprinose miru i pomirenju u Bosni i Hercegovini;
- **Jačanje saradnje sa drugim nevladinim organizacijama i vladinim institucijama** na svim nivoima u Bosni i Hercegovini, i drugim zemljama u regiji, sa ključnim ciljem unaprijeđenja primjene BiH zakona i međunarodnih konvencija koje štite ženska ljudska prava i promovišu ravnopravnost polova;
- **Razvoj unutrašnjih kapaciteta i rad na organizacijskom razvoju** "Udruženih žena" Banja Luka, kroz kontinuiranu izgradnju kapaciteta profesionalnog osoblja i volonterki.

7. Organizacijska struktura „Udruženih žena“ Banja Luka

Nada Golubović – Predsjednica udruženja, Inženjerka tehnologije, sa specijalizacijom iz medicinske biohemije

A. Članice i članovi Upravnog odbora:

Stanka Miletić, Učiteljica u penziji, Potpredsjednica udruženja

Dr. Mile Dmičić, Ustavni sud Republike Srpske, član

Dr. Danica Berberović, Profesorica, Ekonomski fakultet Banja Luka, članica

Dr. Miodrag Živanović, Profesor, Filozofski fakultet Banja Luka, član

Dr. Zvezdana Rajkovača, Profesorica, Medicinski fakultet Banja Luka, članica

Boris Ivanović, Direktor kancelarije SIPA-e Banja Luka, član

B. Profesionalno osoblje:

Aleksandra Radeta Stegić – Sekretarica udruženja, Profesorica Istorije (Filozofski fakultet Banja Luka, Odsjek za istoriju)

Lana Jajčević – Pravnica, Projekt koordinatorica (Pravni fakultet Banja Luka)

Natalija Petrić – Advokatica, Pravna savjetnica (Pravni fakultet Banja Luka, Pravosudni ispit, Magistrica rodnih studija, Centar za interdisciplinarnu posdiplomske studije, Univerzitet u Sarajevu)

Dijana Đurić – Psihološkinja, Supervizorica, i Psihoterapeutkinja u Sigurnoj kući Banja Luka (Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju, Studentica Postdiplomskog programa psihologije)

Miroslav Samardžić – Finansijski menadžer, Projekt koordinator (Diplomirani ekonomista, Ekonomski fakultet Banja Luka)

Aleksandra Petrić – Savjetnica za ljudska prava, Projekt koordinatorica (Pravni fakultet, Magistrica međunarodnih ljudskih prava, Joseph Korbela škola za međunarodne studije, Univerzitet u Denveru, Kolorado, SAD)

Minja Damjanović – Projekt koordinatorica, (Diplomirana ekonomistkinja, Ekonomski fakultet Banja Luka)

Amela Bašić – Koordinatorica Sigurne kuće Banja Luka (Diplomirana psihološkinja, Filozofski fakultet Banja Luka, Odsjek za psihologiju)

Dragana Miljević – Socijalna radnica, Sigurna kuća Banja Luka (Diplomirana socijalna radnica, Filozofski fakultet Banja Luka, Odsjek za socijalni rad)

Nada Jeličić – Domaćica, Sigurna kuća Banja Luka (srednja stručna sprema)

Marjeta Grbić – Medicinska sestra, Sigurna kuća Banja Luka (srednja stručna sprema)

Gordana Vrbica – Medicinska sestra, Sigurna kuća Banja Luka (srednja stručna sprema)

Jasminka Pavić – Medicinska sestra, Sigurna kuća Banja Luka (srednja stručna sprema)

Milica Smiljanić – Viša medicinska sestra, Sigurna kuća Banja Luka (srednja stručna sprema)

C. Volonterke SOS telefona:

Amela Bašić, Diplomirana psihološkinja (Filozofski fakultet Banja Luka, Odsjek za psihologiju)

Anja Damjanović, Studentkinja ekonomije (Ekonomski fakultet Banja Luka)

Minja Damjanović, Diplomirana ekonomistkinja (Ekonomski fakultet Banja Luka)

Jovanka Ivković, Ekonomska tehničarka (srednja stručna sprema)

Jelena Jeličić, Studentkinja dizajna (Fakultet za elektronsko poslovanje i dizajn Banja Luka)

Maja Kovjenić, Studentkinja psihologije (Filozofski fakultet Banja Luka, Odsjek za psihologiju)

Iva Papić, Diplomirana psihološkinja, Studentkinja na Postdiplomskim studijama psihologije (Filozofski fakultet Banja Luka, Odsjek za psihologiju)

Branka Spremo, Studentkinja Srpskog jezika i književnosti (Filozofski fakultet Banja Luka, Odsjek za Srpski jezik i književnost)

Snežana Spremo, Studentkinja psihologije i Engleskog jezika i književnosti (Filozofski fakultet Banja Luka, Odsjek za psihologiju i Odsjek za Engleski jezik i književnost)

Stanka Spremo, Studentkinja Fancuskog jezika i književnosti (Filozofski fakultet Banja Luka, Odsjek za Fancuski jezik i književnost)

8. Finansijski pregled „Udruženih žena“ Banja Luka za 2008. godinu

Redni broj	Donator	Naziv projekta	Iznos po Ugovoru KM	Trajanje projekta:
1	EED Njemačka	Ravnopravnost polova u BiH	238.611	1.1.2008. – 31.12.2010.
2	Word Vision (u partnerstvu sa "Genesis" Banja Luka)	Prevenција trgovine ljudima	22.634	20.11.2007. – 1.6.2008.
3	Gradska uprava Banja Luka	Tekući troškovi Sigurne kuće Banja Luka	54.114	1.1.2008. – 31.12.2008.
4	Vlada Republike Srpske	Tekući troškovi Sigurne kuće Banja Luka	125.000	1.1.2008. – 31.12.2008.
5	Centar za socijalni rad Banja Luka (partnerski projekat sa CJB Banja Luka i Centrom za socijalni rad Banja Luka)	Tim za pomoć i podršku žrtvama nasilja u porodici Banja Luka	70.989	1.1.2008. – 31.12.2008.
6	Gender Centar RS	Jednokratna pomoć Sigurnoj kući Banja Luka	50.000	1.1.2008. – 31.12.2008.
7	Centar za socijalni rad Banja Luka	Tekući troškovi Sigurne kuće Banja Luka	6.240	1.1.2008. – 31.12.2008.
8	Fondacija lokalne demokratije Sarajevo (u partnerstvu sa Terca Mostar i Vesta Tuzla)	Monitoring i analiza harmonizacija sa Kriterijima školskih naziva i obilježja u BiH	48.101	1.10.2007. – 1.9.2008.
9	Word Prayers Day	Ravnopravnost polova u BiH	16.429	1.5.2008. – 31.12.2008.
10	Word Vision (u partnerstvu sa "Genesis" Banja Luka)	Prevenција trgovine ljudima II	21.840	1.10.2008. – 1.6.2009.
11	UNFPA	SOS linija za žrtve domaćeg nasilja	3.628	1.10.2008. – 31.12.2008.
12	Ministarstvo uprave i lokalne samouprave RS	Jednokratna pomoć za Sigurnu kuću Banja Luka	2.000	2008.
13	Kosig Dunav	Jednokratna pomoć za Sigurnu kuću Banja Luka	250	2008.
14	Donatori/ke pojedinci/ke	Sigurna kuća Banja Luka	848	2008.
15	Grad Banja Luka	Putni troškovi učešća predstavica „Udruženih žena“ na konferenciji NVO-a u Briselu	950	2008.
16	Kvinna till Kvinna Švedska	Žena i pravo XII	95.834	1.1.2008. – 31.12.2008.
17	Kamate za 2008. godinu	po svim žiro računima	864	2008.
18	Članarina		0	2008.

	Ukupno	758.332	
--	--------	---------	--

Ulaz u 2008	Iznos u KM
Prenos iz 2007. godine	107. 374, 76
Donatorska sredstva	582. 634,01
Donacije fizičkih lica	848,60
Kamate	863,92
TOTAL:	691.721,29

Troškovi u 2008. godini	In BAM
Plate (netto)	124.057, 67
Porezi i doprinosi na plate	61.927, 37
Honorari i stipendije	143.804, 20
Porezi i doprinosi na honorare	13.648, 77
Oprema	49.942, 72
Kancelarijski troškovi	13.430,42
Troškovi aktivnosti	239. 400,54
Bankarska provizija	3.214,05
Troškovi revizije	3.517,64
Total	652.881, 89
Ostatak – prenos u 2009. godinu	38.777,91

Pri premu i štampanje ove publikacije je omogućila Fondacija Kvinna till Kvinna iz Švedske

PUBLIKACIJU PRIPREMILE:

Udružene žene Banja Luka

Adresa: Kalemegdanska 18, 78000 Banja Luka
Bosna i Hercegovina
Telefon: +387 51 462 146
Telefon&Faks: +387 51 463 143
E-mail: office@unitedwomenbl.org
Web: http://www.unitedwomenbl.org

Banja Luka, 2009. godina

Urednica:

Aleksandra Petrić

Za izdavačice:

Nada Golubović

Prelom:

Maja Ilić

Štampa:

GRAFID, Banja Luka